

Българин

БРОЙ 1 2017

ЦЕНА – 30 Kč

Васил Банов: Звездите са на небето

Лъчезар Личев - професор в Техническия университет в Острава

Участието на българи в Пражкото въстание

Юбилярят доц. Владимир Пенчев

IX фестивал на българското кино в Прага

Музеят за история на София

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Скъпи читатели,

Пролетта носи на цветните си крила първия брой на списание „Българи“. Той е като разноцветен пролетен букет с уханье на култура, литература, киноизкуство, театър, философия, история, етнография, фолклор, ботаника...

Лицето на този брой е известният български артист Васил Банов. Разговорът с него е за сложната професия на актьора, за радостта да даваш и за дребните неща в живота, които ни правят щастливи.

Срещаме се и с българския професор от Техническия университет в Острава Лъчезар Личев, който ни запознава със сложния и изключително динамичен свят на информационните технологии и с ценните си научни постижения.

Тази година доц. Владимир Пенчев е юбиляр. По случай 60-годишнината му ви запознаваме с неговата научна работа в областта на фолклористиката, етнологията, филологията и културната антропология.

Когато говорим за големи български личности, не можем да не споменем един от най-известните наши учени-емигранти – Цветан Тодоров, който ни напусна през февруари. Нека си спомним за приноса му в сферата на литературознанието, философията и

изкуствознанието.

Всяка година в началото на май на Олшанските гробища свеждаме глави пред българите, убити по време на Пражкото въстание. Много факти за живота и героичното им дело са изчезнали безвъзвратно през изминалите 72 г. или тънат в забвение. Статията за българите, участвали в Пражкото въстание и загинали за свободата на Прага, е опит за възраждане на паметта на нашите героични сънародници.

Културният афиш на Прага включва вече за девети път Фестивала на българското кино. Той представя игрални и документални филми и съпътстващи изложби. Фотозложбата „Българските чехи“ на БТА за втори път бе експонирана в Прага – този път в Народната библиотека, където посетителите имаха възможност да я разглеждат повече от месец.

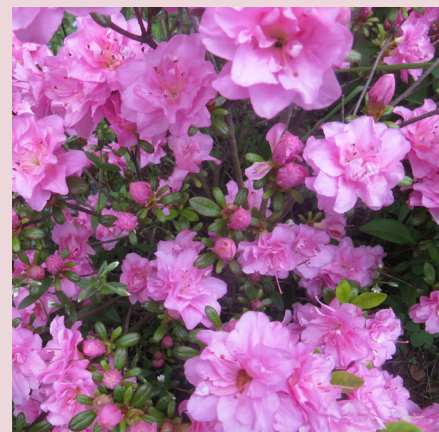
Многоцветната палитра на списанието ни прави съпричастни към пролетните и национални празници, които българската общност в Чехия отбелязва всяка година. Децата от БСУ „Д-р Петър Берон“ и неделните училища в Прага и Бърно измайсториха мартенички и се закичиха с тях по стар български обичай, българите в Острава и Прага почетоха Освобождението на България. На страниците на „Българи“ ще се срещнете

и с млади надежди от Българското училище в Прага. Ще разберете какво е маркетиада и коя билка може да ви дари с девет сили, за да не ви надвие пролетната умора.

Тази година Цветница „дойде“ от София с издателя Пламен Тотев, който в Дома на националните общности и в Карловия университет говори за любовта в живота на Иван Вазов, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Пенчо Славейков и за музите на тези големи български поети.

Предстои ви интересна обиколка в Музея на София. Тя включва не само историята на столицата, но и духовния и културен живот на града. Приятна разходка по страниците на „Българи“!

Мария Захариева

Съдържание:

Българската общност 4-13

Български учен стана професор в Чехия / Острава почето Освобождението на България / Празници на свободата и радостта в БСУ „Д-р Петър Берон“ / БСУ „Д-р Петър Берон“ се гордее с възпитаниците си / Една сбъдната мечта / „Българска рапсодия“ в Прага / Инсталация, посветена на Националния парк Пирин / Прием по случай националния празник на Република България / Музите на големите български поети / В памет на Стоян Минев / Трети март и Баба Марта в сдружение „Възраждане“

Пътешествия и разходки 14 - 16

Музеят за историята на София

1001 билки и рецепти 17

Билката на деветте сили

Интересно 18 - 19

Маркетиада

На корицата: Васил Банов в „Седем часа разлика“ Снимка: личен архив на артиста.

Култура 20 - 27

Васил Банов: Звездите са на небето / Девети фестивал на българското кино

Българи-чешки връзки 28-32

Доц. Владимир Пенчев – посветен на книгите и хората / „Българските чехи“ в Народната библиотека в Прага / Среща на българистите в Карловия университет в Прага

Накратко 33

Годишнини 34-36

Българите в Пражкото въстание

In Memoriam 37

Цветан Тодоров

Български учен стана професор в Чехия

Проф. Личев – Доктор хонорис кауза на Техническият университет във Варна

„Развитието на новите технологии е неизбежно и хората трябва да свикнат с това“, казва българският учен Лъчезар Личев, който след почти 25-годишна кариера в областта на информационните технологии стана професор в Техническият университет в гр. Острава. Престижната титла му бе връчена в голямата аула на Карловия университет в навечерието на Новата 2017-та година от министъра на образованието, младежта и спорта Катержина Валахова. Два месеца по-рано той бе удостоен и със званието „Почетен професор“ на Варненския технически университет.

Каква е цената на това високо звание, господин професоре?

Цената е дългогодишен труд. Да стане човек професор се изисква много. От 1993 г. работя в Техническият университет в гр. Острава. След завършване на висшето си образование съм публикувал повече от 200 статии от различни научни конференции в цял свят, като 29 от тях са в едни от най-реномираните списания; 6 книги в Чехия и една в България. По време на трудовата си кариера имам над 40 рационализации, свързани със софтуерни

продукти, които са разширени и се употребяваха в цяла Чехословакия, като за периода 1983-1993г. икономическите ефекти от тях надхвърлят 3 млн. крони.

Разработките, които правите, са в тясно специализирана област. Какво точно представляват тези софтуерни продукти?

Работех тогава на компютър, на който му се развиваше операционната система и много от нещата, свързани с употребата на този компютър, трябваше да бъдат развити. Софтуерните продукти представляват начин на обработка на данни, като се има предвид данни в управлението и администрацията на едно предприятие – складово стопанство, управление на работата в самото предприятие, счетоводството и други системи. Софтуерът по-конкретно е изграждането на метод за обработка. Става дума за развитието на универсални програми – параметрични, с чиито много всякаква система, каквато си пожелаете. Целта на цялата тази дейност е информацията да се обработва много по-бързо, но най-вече да се рационализира програмирането, защото както програматорите, така

и аналитиците губят много време – едните в анализ, другите в самото програмиране. И като съпоставка мога да кажа, че преди много години върху една програма се работеше около месец, сега с употребата на параметричните програми за няколко часа програмата е готова. И от това е големият икономически ефект, който се получава - съкращаване на работното време, енергия и много други.

Кои са първите Ви стъпки, преди да стигнете до гр. Острава, а след това и до научните конференции по цял свят с всички публикации, които са внушителни на брой?

Основното ми училище бе в родното ми село Градище, общ. Левски, обл. Плевен. В град Горна Оряховица завърших средното си образование в Техникума по електротехника, специалност радио и телевизия. Като се дипломирах през 1974 г., кандидатствах за Чехословакия - поточно за Техническият университет в гр.Острава за специалността „Автоматизирани системи за управление“ във Факултета по машиностроене и електротехника. През 1889 г. успешно защитих кандидатската си дисертация в Техническият университет в Прага, специалност техническа кибернетика. От 1993 г. съм преподавател в Техническият университет в гр. Острава, като през 2000 г. се хабилитирах като доцент по геоинформатика. И от края на 2016 г. съм професор по информатика в Техническият университет в гр. Острава. Това е накратко моят професионален път.

Вие сте професор не само в Чехия, но и в България. Как стигнахте до отличieto „Почетен професор“ през октомври 2016 г. на Техническият университет в гр. Варна?

По моя инициатива, след доста подготвителни работи, които продължиха няколко години, сключихме договор за сътрудничество между Техническият университет в гр. Острава и този в гр. Варна. Работим по

програмата „Еразмус+“ за обмяна на студенти, докторанти и преподаватели. Целта на нашето сътрудничество е и работа над общи проекти. Друг важен момент е организираната от нашата катедра по информатика международна конференция, регистрирана в най-престижната база данни в света. Тогава стана дума дали тази пресконференция не може да се проведе и във Варна. Предложението бе прието от българска страна с изключително голямо удоволствие, защото и колегите от България се стараят да участват в такива световни конференции, които са регистрирани в реномирани бази данни и сборници. Става дума за издателството „Springer“, което е най-престижното в света. И вече подготвяме тази конференция във Варна, като аз отговарям за чешката страна.

Също така сключихме договор за сътрудничество с Техническият университет в София, където за дългогодишно сътрудничество бях удостоен със златен медал на факултета „Компютърни системи и управление“.

Чрез информационните технологии работите и в областта на медицината. Кой е Вашият най-голям успех?

Най-големият ми успех бе сътрудничеството с клиниката по неврология към Университетската болница в гр. Острава. Съвместно с машинния факултет разработихме устройство и система с грант от чешката грант агентура, с което се измерват артеросклеротичните плаки на сънната артерия. Резултатите, които постигнахме, бяха публикувани на Световния конгрес на невролозите в Лондон.

Имате и други големи успехи?

Да, дипломите, с които бях удостоен през 1983 г. и 1984 г. от седем министерства на Чехословакия, Федерални министерства – на Металургията и тежкото машиностроене, Общо машиностроене, Електротехническа промишленост, Горивните ресурси и енергетиката, и Национални – на Промислеността на Чешката република, Промислеността на Словаш-

ката република и на Строителството на Чешката република.

Двата конкурса бяха обявени от Федералното министерство на транспорта на Чехословакия през 1984 г., бяха спечелени от мен.

За постиженията си бях удостоен с публикуването на автобиографията ми в енциклопедията Who is Who между най-забележителните личности на Чешката република.

Как разбрахте, че Вашето призвание е в областта на информационните технологии?

Когато бях 9-годишен, телевизорите си бяха направо лукс. На съседите телевизорът се беше повредил и ме помолиха като дойде техникът, да му отворя. Действително техникът дойде и го поправи. Тогава в мен се роди желанието един ден и аз да се науча да разбирам от техника. И мечтата ми се сбъдна – завърших радио и телевизия в гр. Горна Оряховица. Има и нещо друго – когато бях ученик в Българското училище в Прага, учителката ми по история установи, че имам феноменална памет, и ми каза, че трябва да я развивам. Тогава не обърнах особено внимание, но впоследствие, за много кратко време, установих, че това е така.

Информационните технологии са много динамична област. Как виждате тяхното развитие?

Прогнози точно в тази област не могат да се правят. Сами виждате, че целият свят работи върху

това – нови принципи, нови подходи и затова е много трудно да се прогнозира. Целта на всички е да се повиши интеграцията – интегралните системи и схеми да бъдат колкото може по-малки, с по-голяма мощност, с по-големи възможности и комуникация между тях. Доскоро не знаехме какво е интернет, сега е навсякъде около нас. Новостите в тази област ще навлизат все повече и ще стават все по-ефективни. Развитието на тези технологии е абсолютно неизбежно и хората трябва да свикнат с това. Сега, ако искате да видите „История слабянобългарска“, не е необходимо да ходите до Атон, след като можете да я намерите в интернет. Несравнимо е предимството, което дават тези информационни технологии. И човек, ако иска да се учи, нищо не може да му попречи.

Чувствате ли се удовлетворен от постигнатото?

Доскоро имах усещането, че съм в началото на кариерата си, но се оказа, че съм в края. През 2004 г. мислех да прекратя дейността си, но си казах, че има смисъл да продължа. Много ми е приятно да работя с докторанти, защото са много таланти и искат да направят нещо. Работим върху интересни проекти, особено в областта на биомедицината. Сътруднича си с БАН. Занимавам се с информационни технологии, но през последните години голяма част от дейността ми е насочена в областта на медицината.

Там информационните технологии се използват за анализ на бели дробове, на бъбреци, на мозък и много други.

При далтонистите някои цветовете пациентът не ги вижда много добре, но той ги фиксира по друг начин. Лекарите му правят тест, за да установят как възприема цветовете, но не могат да установят с точност разликата между образа и как пациентът го вижда. С информационния анализ може да се установи какъв е реалният образ и как пациентът го вижда, и каква е разликата, за да види лекарят това, което пациентът не вижда. И всичко - благодарение

на анализа на изображенията, на т. нар. софтуерни продукти. Те са от изключителна полза не само в областта на медицината.

Сега си сътруднича със Строителния факултет както в Бърно, така и в Прага, и от Прага ми изпратиха проби на статуи от Карловия мост, които са направени от пясънци. Под влияние на атмосферните условия пясъчникът е ерозирал. В Прага са установили, че освен външни пори, има и вътрешни, за които преди това не са предполагали. Сега работим точно върху това. Вземат се проби под формата на малък цилиндър и след направени рентге-

нови снимки ние ще ги анализираме. С помощта на анализа влизаме в същността на самите кристални структури.

Много интензивно работя и в областта на сигурността на мобилните комуникации, като използвам стеганографични методи със снимки и видеа.

Сами виждате, че информационните технологии имат изключително широк спектър на приложение, а това ми носи огромно удовлетворение, защото човек може непрекъснато да се развива.

Минка Атанасова

Острава почете Освобождението на България

Българският клуб в Острава празнува Освобождението

През март българската културно-просветна общност в Острава отбеляза 139 години от Освобождението на България. Този ден се е превърнал в национален празник от 1991 г., а неговото първо честване е във Велико Търново през 1879 г.

Най-големият национален празник в съвременната ни история започна под звуците на „Мила родино“ и с тържествено приветствие към присъстващите. Залата на клуба бе огласена от патриотични песни. Прекрасните банери, на които са изписани думи на патриарха на българската литература Иван Вазов, подсилиха още повече българския дух зад граница. Българите, уважили събитието, останаха очаровани от

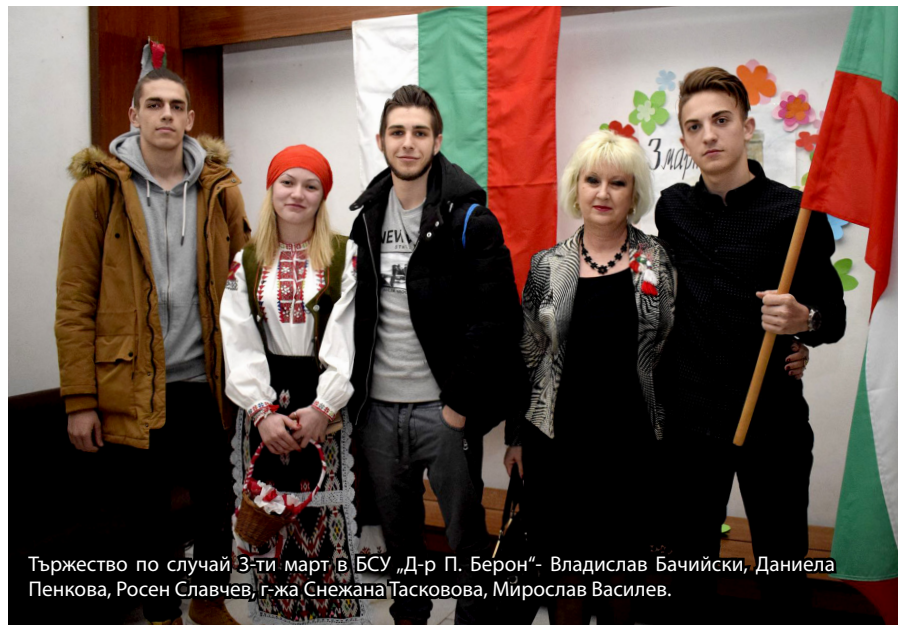
новата атмосфера в клуба, която бе смесица както от патриотични нотки, така и от артистичен привкус. Заслугата за театралния вид на салона е изцяло на новите наематели – Импровизационен театър „Одваз“. Макар че все още ремонтът не е завършен, мотивираните млади театристи са си поставили за цел да привлекат на представленията си както чешка, така и повече българска публика. Театърът е на остревска сцена от 2003 година. Талантливите актьори са изиграли точно 300 представления. Изявявали са се предимно в Острава – на фестивала „Colours of Ostrava“, в Gongu v Dolní oblasti Vítkovic и други. Постановките им са известни и на зрителите

в Прага, Бърно, Оломоуц и други градове на територията на Чехия. Този път актьорите са особено щастливи, защото имат свой театър в сърцето на Острава, където се помещава сградата на Българския клуб. През всичките тези години на театралната си дейност те са израствали, развивали са се и са се усъвършенствали, и са стигнали до прозрението, че е дошло време да отворят свой театрален дом. Засега имат около 3 представления месечно, но идеята е те да се увеличат. Като част от културното развитие в перспектива е заложен и курс по импровизационен театър за всички, които желаят да се докоснат до духа на изкуството.

Залата, предоставена от Българския клуб, е идеална за реализация на постановките и може да побере между 80 и 100 зрители. Успоредно с техните изяви, те ще участват и в културно – просветните събития, които организира традиционно ръководството на българската организация. Макар че живеят десетилетия зад граница, българите не пропускат да се съберат, за да отбележат българските празници. Участниците в акциите имат възможност да посетят и кафене „София“, което е част от помещението на театъра.

Минка Атанасова

Празници на свободата и на радостта в БСУ „Д-р П. Берон“

Тържество по случай 3-ти март в БСУ „Д-р П. Берон“ - Владислав Бачийски, Даниела Пенкова, Росен Славчев, г-жа Снежана Таскова, Мирослав Василев.

Националният празник на България

Празниците са неделима част от живота на българите, те го съпътстват в добри и лоши дни, в радост и тъга, дори и в най-тежките години на робството. Те са памет и традиция, плод на творческия му гений. В тях са събрани богатият народен дух, вярата в доброто и надеждата в утрешния ден. Те учат децата на родолюбие и българщина. В БСУ „Д-р П. Берон“ месец март се посреща с особена почит, уважение и радост, защото е месец на най-ярките български празници. И тази година празничната програма в училище бе посветена на величието на 3 март - неизмеримо и неподвластно на времето, защото всеки българин го носи в душата си, защото споменът за него разпалва и пречиства с онази изконна обич към Отечеството, която ни прави горди българи. Водещите ученици – Мирослав, Ивана и Светослава изпълниха вълнуващи стихове, посветени на Националния ни празник, изразявайки чувства на благоговение, почит и признателност пред светлата саможертва на цял един народ, нетърпелив да измие с кръвта си позора на робството. Поразително бе изпълнението на Радослава от 2-ри клас на Ботевото стихотворение „Хайдутин“; публика-

та бе силно впечатлена от малките възпитаници на г-жа Тошева, първокласниците, които показаха, че са достойни последователи на велики герои в славни времена. Програмата включваше още мултимедийна презентация, посветена на знаците на народната памет – величественият храм „Свети Александър Невски“ и Плевенската панорама. Представена бе презентацията на Реджеб Искренов от 12-ти клас, отразяваща честването на 3-ти март от сънародниците ни по целия свят. В края на тържеството прозвуча песента „Я кажи ми, облаче ле бяло“, която бе подета от публиката и огласи цялата зала. Празничната програма бе подготвена от г-жа Носикова, учител по история, а традиционното българско хоро бе поведено от десетокласника Цветан, увличайки след себе си всички в залата. Чествайки Националния празник на България, ние преоткриваме радостта от Освобождението. Преосмисляме Свободата като ценност, изстрадана през 5-вековното ни робство, силно желана и мъжествено отстоявана; осъзнаваме своя дълг на почит към предците, защото сме щастливо орисани да носим своя Трети март като славна национална съдба и отговорност за днешния ден и бъдещето на България.

Баба Марта бързала...

С неопишуема радост и весело настроение бе отбелязан празникът на Баба Марта в БСУ „Д-р П. Берон“. Всяка година на 1 март българите се окичват с бяло-червени мартеници - за здраве, за радост и с предчувствие за края на зимата и настъпването на пролетта. Това е един от най-автентичните български обичаи, символ на здраве, дълъг живот, плодovitост и изобилие. В ранната утрин усмихнати деца от началния курс закичваха всички с изработените от тях красиви мартенички. Представители на БСУ, водени от директора, г-жа Борисова и г-жа Калудова, изнасяха служители на Посолството и ги дариха с мартеници, създадени с любов, с чувство за оригиналност и творчество.

Тази древна традиция, предавана от стародавни времена, е прераснала в символ на красотата и доброто. Мартенички, сърдечни пожелания, весело настроение, закачки, песни, танци и стихове! Всичко това съпътстваше чудесния празник, свързан с посрещането на Баба Марта. И тя дойде – за радост на децата, засмяна, слънчева и лъчезарна, нагиздена в празнична народна носия, с украсена с цветя и пълна с мартенички кошничка. Чаровната Даниела от 12 клас се превъплъти в образа на Баба Марта, а около нея „оживяха“ легендарните Пижо и Пенда/ Иван и Боряна/.

И както всяка година, залата бе окичена с всевъзможни мартенички с интересен дизайн, с вплетени фолклорни мотиви – пъстра гама от идеи и творческа фантазия. Сръчните детски ръце бяха изработили истински шедьоври, които грееха навсякъде - в свежо декорираната от г-жа Станева сцена, по стените, по ръцете и дрехите на деца и възрастни, в големите пана, събрали детските художествени произведения. В обявения конкурс за най-оригинална мартеница учениците от Българското училище умело вплетаха душа, въображение и творческо вдъхновение при създаването на

своите творения на изкуството от червени и бели конци.

Директорът, г-жа Таня Борисова, обяви имената на победителите в конкурса за най-оригинална мартеница и инсталация – Ема от 1-ви клас и Боряна от 2-ри клас. Веселото тържество приключи с

кръшни фолклорни изпълнения, много усмивки и ведро пролетно настроение.

С ясното съзнание, че поддържа жива древната традиция, да бъдем закичени с мартенички, докато видим първия щъркел или първото цъфнало дърво! Мартеничките –

тези уникални български символи, носещи много радост и красота, зареждащи с енергия и надежда, даряващи обич и доброта!

Снежана Таскова

БСУ"Д-р П. Берон" в гр. Прага празнува

Група за модерни танци "Форевър"

Училището е извор на духовна сила, то живее своя вечен живот!

На 14.02.2017 година БСУ"Д-р П. Берон", гр. Прага тържествено отбеляза своя патронен празник.

Вече 69 години тук не угасва запаленият огън на знанието - всяка следваща година е стъпало към нов успех, а постигнатите резултати са източник на самочувствие за многобройните ученици и за преподавателите, посветени на благородната си мисия.

Този вълнуващ празник е повод и за равностметка, и за нови търсения, планове, мечти.

Той е посветен на светлата личност на нашия патрон – д-р Петър Берон. Един от най-видните български възрожденци, просветители и родолюбци, котленецът учен-енциклопедист, достигнал до Хайделберг, Лондон, Париж, Берлин, Виена и Прага, винаги е бил ярък пример за възпитаниците на нашето училище. „Добро ли сме, зло ли сме правили, потомството нази ще съди“ – пророчески звучат думите на мъдрия българин.

Берон проявява трогателни грижи за напредъка на новобългарското образование. Днес ние изразяваме своята възхита, почит и уважение

към този велик българин, поднасяме цветя пред бюста – паметник в Прага.

Празничният калейдоскоп от изпълнения показва уменията, таланта и творческите заложби на ученици от всички класове.

Началото бе поразително - с метафоричната поява на духа на самия д-р Петър Берон, превъплътен оригинално от Георги Георгиев от 11 клас. Той призова на сцената духовете на цяла плеяда известни личности, променили света през вековете: древногръцкият философ Диоген/ Росен /, Леонардо да Винчи/Едуард/, Жана д'Арк /Хрисиана/, Чарлз Дарвин/Цветан/, Александър Флеминг/ Влади/, Стив Джобс/Борислав/. Всеки герой се представи с кратка информация и характерен за него атрибут, а публиката трябваше да ги разпознае. Тази забавна игра, както и целият сценарий, бе дело на г-жа Милка Кралчева, а елегантният, семпъл и красив декор – на г-жа Луиза Станева.

Богата на песни, забавни сценки, танци, скетчове бе празничната програма.

Публиката бе очарована от драматизацията „Трите пеперудки“ на малките грациозни артисти от 1 клас,

облечени в нежни цветни костюми; от гласовитите жизнерадостни певци от 2-ри и 4-ти клас, от впечатляващото солово изпълнение на носталгичната българска песен "Я кажи ми, облаче ле бяло" на Галя от 4-ти клас.

Истински се забавлявах всички с фокусите на Маг Веско от 9-ти клас и асистентката му – малката Ели, с емоционалните изяви на учениците от 3-ти, 5-ти, 6-ти и 8-ми клас, които представиха весели сценки и забавни истории.

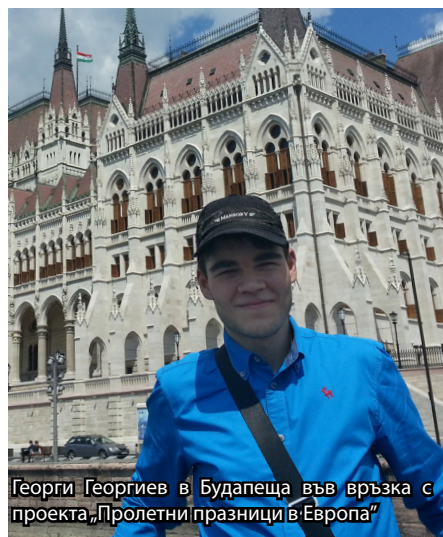
А артистичните умения в скеча на Цветан и Мирослав от 10-ти клас, които бяха и водещи на празника, предизвикаха у зрителите гръмки овации и изблици на възторг. Кулминацията на празника бе в танцовото шоу на групата за модерни танци от 6-ти и 7-ми клас „Форевър“ и ученици от 8-ми клас, които взривиха публиката, а венецът на тържеството бе атрактивното изпълнение на 10-ти клас – танцьорите и техният солист Цветан завладяха присъстващите с положителната енергия и динамиката на прекрасното българско хоро и с невероятен ефект поставиха запомнящ се финал на празничното представление.

Участниците и днес направиха този ден специален, изпълнен с усмивки и емоционални преживявания благодарение на творческото общуване и всеотдайния труд на техните класни ръководители и учители. Съвместното им участие в концерта достави на всички огромно удоволствие, а въодушевената публика се докосна до красотата и необятността на детския талант.

Снежана Таскова

БСУ "Д-р П. Берон" се гордее с възпитаниците си

Георги Георгиев в Будапеща във връзка с проекта „Пролетни празници в Европа“

За всяко училище е приоритет да се похвали с отлични, умни, знаещи и можещи ученици. Щастливи сме да ви запознаем с един пълен отличник на БСУ "Д-р П. Берон" – Георги Стоянов Георгиев, който е постигнал много успехи благодарение на упорит труд, постоянство и любов към науката. Добре възпитан, тих и скромнен, Георги е спечелил уважението на съучениците си със своя благ характер, с изключителната си интелигентност, образованост, любознателност и широка култура. Той е много добър приятел, готов веднага да помогне, отзивчив и добронамерен. В часовете е винаги подготвен, активен и изпълнителен, съсредоточен, съобразителен, с услужлива памет и стабилни знания. Георги умело съчетава ученето с извънкласните си изяви, учи чужди езици, печели награди в международни конкурси и състезания, постига успех след успех. Но нека той сам да се представи.

„Здравейте, казвам се Георги Стоянов Георгиев и съм ученик от 11. клас в БСУ „Д-р Петър Берон“, гр. Прага. Живея в този красив град вече десет години. Когато за първи път пристигнах в столицата на Чехия през ноември 2006 година, бях много впечатлен от всичко около мен. Тогава моите родители ме записаха в Българското училище, в което уча и до днес. Щастлив съм, че попаднах в българска среда, заобиколен от

приятели и всеотдайни учители. Аз, моето семейство, както и много други българи, живеещи извън нашата родина, поддържаеме българския дух. Въпреки че съм толкова дълго време в Прага и съм щастлив тук, България винаги ще е част от мен и ще ми липсва.

Всяка учебна година българското училище „Д-р Петър Берон“ се включва в много конкурси, проведени както в България, така и в чужбина. Аз участвам в повечето от тях, като се старая да дам всичко от себе си. Всяка година имам участия в Международния конкурс по изобразително изкуство за деца и юноши „България в моите мечти“, Литературния конкурс за деца и юноши „Стефан Гечев“, Фестивала на българите по света „Аз съм българче“ и в повечето конкурси, организирани в училище. Имам спечелени много награди, като едни от последните бяха, свързани с проекта „Традиционни пролетни празници в Европа“ по програмата Еразъм+. От тези мобилности имам неповторими преживявания, като получих много ценни знания не само за пролетните празници в Европа, а и за начина, по който живеят хората във Франция, Ирландия и Унгария. От участията ми в литературния конкурс „Аз съм българче“ имам спечелени две първи места и едно трето.

През 2015 г. участвах с есе в XXIII национален конкурс „Съединението прави силата“ и имам грамота за отличие. Миналата година участвах в историческия конкурс „Границите в историята, истории без граници“ и също имам награда от него. В извънучилищните конкурси, от 2013 година до сега, участвам индивидуално с есе, написано на английски език в конкурса „International Essay Contest for Young People“ („Международно състезание за млади хора“), организирано от ЮНЕСКО. Освен български и английски език, аз уча и говоря също чешки и немски език. Английски и чешки уча още от първи клас в Българското училище. Немски език уча от пети

клас в езикови школи извън училище, като една от тях беше Гьоте институт. Една от мечтите ми е да продължа обучението си в Германия. Готвя се също за сертификати по чешки и немски език.

Аз харесвам много новите технологии и затова неслучайно искам да стана програмист. Един от любимите ми предмети в училище е математика, по който усилено се подготвям за матура и кандидатстване във висше учебно заведение. Всяка година се старая да съм пълен отличник. Въпреки че не ми остава много свободно време, аз го използвам пълноценно. Чета книги, слушам музика, гледам филми, играя компютърни игри и карам велосипед. А с моето семейство ходим на туризъм и екскурзии в Европа. Едно от любимите ми места, които редовно посещавам, е автосалонът във Франкфурт на Майн в Германия.“ Да пожелаем на Георги блестящи успехи и за в бъдеще, отличие в училище, много нови награди, сбъднати желания и мечти!

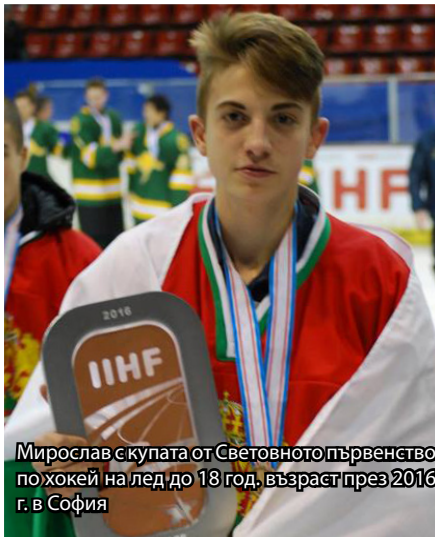
Да бъде все така амбициозен, последователен и упорит, с твърда воля да решава всички „задачи в живота“, защото бъдещето принадлежи на такива като него - таланти, умни и способни личности, с национални добродетели и европейски дух.

Снежана Таскова

Георги Георгиев в ролята на д-р Петър Берон на Патронния празник на училището

Снимки: личен архив на Георги Георгиев

Мирослав с купата от Световното първенство по хокей на лед до 18 год. възраст през 2016 г. в София

За една своя сбъдната мечта и за постиженията си в спорта разказва Мирослав Василев, възпитаник на БСУ „Д-р Петър Берон“.

Кой е Мирослав Василев ?

Мирослав Емилов Василев е роден на 19 януари 2000 г. в гр. София. До 6-ти клас учи в 28 СУ „Алеко Константинов“ гр. София, а от 2013 год. е ученик в БСУ „Д-р Петър Берон“, гр. Прага. Започва да тренира на 6-годишна възраст в хокеен клуб „Славия“ в гр. София. През 2013 год. продължава своята спортна кариера в клуб по хокей на лед „Slavoj Zbraslav“ гр. Прага, а през 2015 г. получава покана да се състезава за клуба по хокей на лед „Mladá Boleslav“ гр. Млада Болеслав, Чехия. В момента е състезател в хокеен клуб „СК Kolín“ гр. Колин. Той е и национален състезател по хокей на лед на Република България за младежи до 20 години и юноши до 18 години.

Защо хокей на лед, как започна всичко?

Избрах този спорт, защото според мен това е мъжки спорт.

Кога спечели първия си медал?

Първата година след като започнах да тренирам.

Знаеш ли броя на медалите си?

Кой е най-важният за теб?

За броя не мога да кажа, много са. А най-важният - предстои.

Снимки: личен архив на Мирослав Василев

Една сбъдната мечта

Има ли човек, на когото искаш да кажеш „Благодаря“?

Да, на семейството си. Това са хората, които винаги са стояли зад мен и са ми давали насоки за доброто ми развитие.

Какво ти липсва най-много, когато не си в България?

Семейството и приятелите.

От какво се лишаваш в името на хокея?

От много неща, най-вече от семейството си, защото сме разделени. А другите са дребни неща - излизания, приятели, забавления, като цяло нямам свободно време.

Как си представяш бъдещето?

Как се виждаш например след 5 години?

Представям си се в най-елитната лига по хокей NHL / National Hockey League/.

Важно ли е за теб образованието и как мислиш да се развиваш в тази насока?

Образованието е много важно за спортиста. Една травма може да провали цялата му кариера, а образованието му дава „хляба“ в живота. Всеки спортист трябва да е добре образован.

Как приемаш победите и загубите?

Загубите ги приемам тежко, но за да побеждавам, първо трябва да се науча да губя.

Кога беше първото ти участие на Световно първенство по хокей на

лед?

През изминалата 2016 год. в Мексико, с младежите до 20 год, където бях най-малкият.

Какво ти донесе това първенство?

Световното в Мексико мина много добре. Имахме голяма възможност да сме на първо място, но за съжаление не успяхме. От 5 мача имахме 4 победи и 1 загуба. Но аз бях най-добър играч в мача.

Скоро се завърна от Световно първенство по хокей на лед за младежи до 20 год. в Нова Зеландия. Какво би споделил за него? Кой беше най-важният мач, изигран там?

За Световното в Нова Зеландия мога да кажа, че имаше повече минуси, отколкото плюсове. Нямахме време да разгледаме забележителностите на града. Организацията беше много лоша. Но ние си свършихме работата, за която бяхме там. Аз не играя за това, което е написано отзад /име и номер/, а за това, което е отпред и то е „България“.

А сега накъде, какво следва в близко бъдеще?

Предстоят ми преговори с различни отбори и в момента е рано да кажа как ще премине следващият сезон, предстои ми и лятна подготовка.

Какво чувстваш, когато чуеш химна на България на мач?

Чувството е невероятно. Не може да се опише с думи, трябва да се изживее.

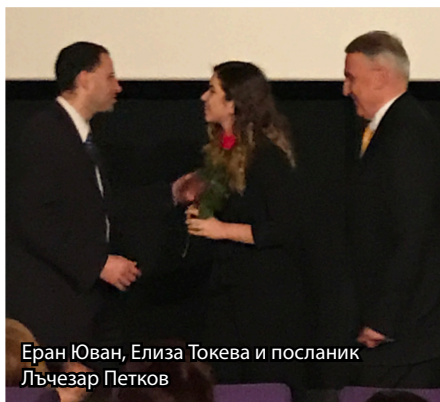
Александра Дончева

Мирослав Василев с Националния отбор на България по хокей на лед на Световното първенство до 20 год. в Нова Зеландия // вторият седнал отляво надясно/

„Българска рапсодия“ в Прага

Еран Юван, Елиза Токева и посланик Лъчезар Петков

На 26 януари по повод честването на Международния ден в памет на жертвите от Холокоста посолствата

на България и Израел и Българският културен институт в Прага представиха филма „Българска рапсодия“ на режисьора Иван Ничев, номиниран за „Оскар“ в категорията за най-добър чуждоезичен филм. Събитието се състоя в известното пражко кино „Пилоту“. Филмът беше представен в две прожекции пред многобройна публика, сред която представители на дипломатическия корпус, българската и еврейската общност в Прага и широката чешка общественост. Посланикът на Република България в Прага, Лъчезар Петков, и временно управляващият посолството на Израел Еран Юван приветстваха

гостите преди началото на първата прожекция. Специален гост на събитието беше актрисата Елиза Токева, която играе една от главните роли - героинята Мазал. Участието на Татяна Лолова в ролята на бабата на Мазал също допринесе за големия интерес към филма. Припомнени бяха фактите за спасяването на евреите в България. Отдадената почит пред паметта на жертвите на Холокоста се яви своеобразно послание за недопускане на подобна трагедия в бъдеще.

Раиса Андонова-Щурм

Снимка: Раиса Андонова-Щурм

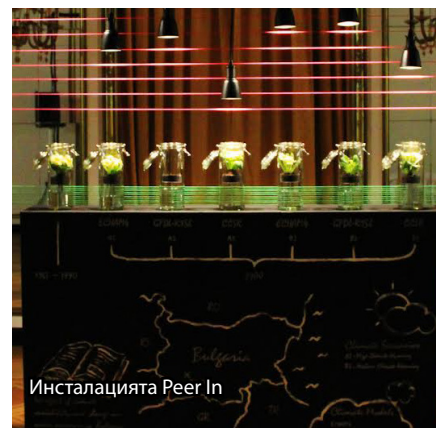
Инсталацията, посветена на Национален парк Пирин

На 22 февруари 2017 г. в българското посолство в Прага бе представена инсталацията Peer In на ирландската авторка Лидия Смолин. Културното събитие бе организирано съвместно с посолството на Ирландия в Чехия и е първата от поредицата инициативи по повод предстоящото българско председателство на Съвета на ЕС. Събитието бе открито от българския посланик Лъчезар Петков и посланика на Ирландия в Прага Чарлз Шиан.

Инсталацията на Лидия Смолин е посветена на опазването на природата и биологичното разнообразие на Национален парк Пирин, който е включен в списъка на световното природно наследство на ЮНЕСКО.

Проектът е резултат на сътрудничеството на младата авторка с Потсдамския институт за изследване на влиянията върху климата. Лидия Смолин започна представянето си с мултимедийна презентация. Възможните резултати от въздействието върху планинската флора към 2100 година са визуализирани посредством макети и рисунки, звукови и светлинни ефекти и растителни видове. В инсталацията са включени шест ендемични видове от Пирин.

Лидия Смолин е носител на престижната награда Eircom Spider за уеб дизайн. Нейни инсталации са представяни в родния ѝ град Дъблин, както и в Берлин, Потсдам и Линц. Сред гостите на събитието бяха по-

Инсталацията Peer In

Снимка: Лидия Смолин

сланици, дипломати, представители на чешки институции, както и на българската и ирландската общност в Прага.

Раиса Андонова-Щурм

Прием по случай националния празник на Република България

Директорът на в. „Лидове Новини“ Веселин Вачков, посланиците на Великобритания, България и Канада в Чехия и съпругата на посланика на САЩ.

На 1 март в българското посолство в Прага се състоя прием по случай Националния празник на Република България. Събитието в Огледалната зала на Посолството бе организирано от посланика на Република България Лъчезар Петков. На него присъстваха над 200 гости, сред които посланици и дипломати, представители на държавната администрация на Чешката република, на академичните среди, на медиите и бизнеса, както и на българската общност в Прага.

Раиса Андонова-Щурм

Снимка: архив на Българското посолство в Прага

Музите на големите български поети

Тази година Цветница дойде в сдружение „Възраждане“ с „Люлека ми замириса“ и темата за любовта и жените в живота и творчеството на Иван Вазов, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов и Пенчо Славейков.

На 9. 04. 2017 г. в залата на Дома на националните общности в Прага се състоя презентация на тази тема, подготвена от Пламен Тотев, който през последните 10 години възроди интереса към любовната лирика на големите български поети, поднасяйки любопитни и непознати факти от техния живот, които хвърлят светлина върху обстоятелствата около създаването на шедьоври на българската класика. Литературният критик и издател бе в Прага по покана на сдружение „Възраждане“. За него и за издателската му дейност говори преводачът Васил Самоковлиев.

Пламен Тотев запозна присъстващите със забележителните жени, оставили ярка следа в живота на големите ни поети. Обясни коя жена стои до Вазов, когато той започва да пише романа „Под игото“ и как харизматичната, но омъжена и по-млада от него с 27 години писателка Евгения Марс се превръща в най-голямата му муза, вдъхновила го да изживее нов творчески подем. Издаделят разкри как на българската банкнота от 50 лева е кодирана

Снимка: Стефан Тотев

Литературна среща с издателя Пламен Тотев в Дома на националните общности

любовта на Пенчо Славейков и как едно случайно разменено писмо от любимата на Димчо Дебелянов, но до друг обожател, ражда една от най-хубавите български елегии. Разказа интересни детайли за любовта на Яворов към Мина, Лора и Дора Габе.

Изследователят представи новата книга „Любовта е златен сън“ на Иван Вазов (издадена от „Персей“), която съдържа най-характерните за поета любовни стихове, както и негови писма, и разкрива неизвестни и интригуващи факти за сърдечните му истории. Изданието е спечелило конкурс на Министерството на културата в България и е част от дългогодишната поредица на „Персей“, която представя интимната лирика и неизвестни факти от живота и любовта на големите български поети (Яворов, Дебелянов, Пенчо

Славейков, Дора Габе, Елисавета Багряна, Евтим Евтимов, Маргарита Петкова)...

В края на литературната среща Пламен Тотев запозна българите в Прага с най-новите книги на съвременни чешки писатели, издадени от „Персей“ и „Изида.“ В разговора се включи и преводачът Васил Самоковлиев, превел някои от творбите на чешките автори.

Неостаряващата тема за любовта и за музите на класиците на българската литература бе поднесена от издателя много вълнуващо. Интересните детайли от живота на вечните български поети ни карат да прочетем с други очи любими произведения на интимната лирика, познати на всеки българин.

Мария Захариева

In Memoriam

Стоян Минев

(1948-2017)

Снимка: архив на сдружение „Възраждане“

На 22 март 2017 г. след кратко боледуване ни напусна инж. Стоян Минев. Стоян Минев е роден на 1 май 1948 г. в Пазарджик. Средно образование завършва в родния си град, а висше - във Висшия институт по машиностроене, механизация и електрификация на селското стопанство (ВИМ-МЕСС) в Русе. Има 2 деца - Йордан и Юлиета.

Дълги години живее в Чехия и работи в български и чешки фирми. Активно се включва в живота на българската общност в Прага.

През 2001 г. Стоян Минев е един от учредителите на сдружение „Възраждане“ и е дългогодишен член на управителния съвет на дружеството. До края на живота си остава свързан с Родината.

Дълги години живее в Прага, след това се премества в с. Пршеставлки, окр. Литомержице.

В съзнанието на много от нас Стоян Минев ще остане с неподправеното си чувство за хумор, с дружелюбния си характер, с патриотичния си дух и силната православна вяра.

Поклон пред светлата му памет!

Посрещане на 3 март и Баба Марта в сдружение „Възраждане“

Баба Марта в Дома на националните общности

На 5 март тази година сдружение „Възраждане“ отново събра ученици от Съботно-неделното училище „Възраждане“ и членове на дружеството в Дома на националните общности по случай Освобождението на България и традиционния празник Баба Марта.

Облечени празнично, децата, заедно със своите родители, чакаха с нетърпение Баба Марта да пристигне от далечна България, за да ги накичи с червено-бели мартенички, да им пожелае здраве и радост. Залата на Дома беше празнично украсена с красиви цветя, големи червено-бели мартенички и с много цветни рисунки, посветени на идващата пролет, които децата бяха нарисували.

Всички ученици се събраха на сцената и с радостни възгласи и ръкопляскания посрещнаха Баба Марта, облечена в българска народна носия, окичена с мартенички, с хурка и вретено и, разбира се, с голяма торба, пълна с мартенички. Тя беше пътувала много дълго, но въпреки умората, усмивката не слизаше от лицето ѝ. Весела и засмяна, тя поздрави скупчилите се около нея малчугани и седна край тях, за да си почине от дългия път. Децата поздравиха Баба Марта и своите родители с няколко стихотворения и песнички, които бяха научили през годината в Съботно-неделното училище под неспирните аплодисменти на своите родители. С помо-

щта на своите учителки малчуганите припомниха на всички значението на червения и белия цвят на мартеничката – да носят здраве, радост и дълголетие на хората.

Мария Захариева напомни на децата, че на днешния ден отбелязваме и друг много важен български празник – 3 март, Освобождението на България от османска власт. В знак на почит и преклонение към загиналите за българската свобода децата изпяха песни, посветени на Освобождението. Учениците от 2 клас изпълниха стихове, посветени на 3 март.

Баба Марта остана възхитена от празничната програма, която учениците бяха подготвили с помощта на своите учители. Щастлива и усмихната, тя закичи всяко дете с мартеничка и пожела на всички много здраве, радост и успех в учението. След като изпратиха Баба Марта с ръкопляскания, децата и техните родители насядаха край претрупаната със сладкиши и вкусни български ястия трапеза.

Д-р Красимира Мархалева

Снимка: Здравка Славова

Баба Марта в Неделното училище в Бърно

Мартенски празници в Неделното училище в Бърно

Пишейки тази мартенска статия, аз осъзнавам каква топлина внесоха в душата ми прекрасните деца от Неделното училище в град Бърно, горди наследници на нашия род.

Те посрещнаха като истински малки патриоти светлия национален празник 3 март – денят на освобождението ни, развявайки гордо нашето знаме. С огромен ентузиазъм и

възторг празнуваха и традиционния и обичан от всички българи празник Баба Марта. Старателно преплитаха белия и червения конец, за да си направят по стара българска традиция мартенички.

Разбира се, не остана назад и 8-ми март – Международният ден на жената, но за нас, българите, популярен като Денят на мама. След изпяването на песничката „Мила моя мамо“, последваха бурни аплодисменти, съпроводени и от сълзи на радост. Дойде дългоочакваният момент – всяко дете поднесе на майка си изработена от него картичка. Всяка една от картичките беше шедьовър, направен с онази чиста и неподправена детска любов, връщаща те в детството и изпълваща те с най-топлите чувства.

Георги Цолев

Снимка: архив на Неделното училище в Бърно

Музеят за историята на София

Автомобил „Мерцедес“, 1905 г.

История на музея

Идеята за създаване на музей, посветен на богатото минало на българската столица, се „ражда“ преди почти 90 години и идва от страна на тогавашния кмет на София Владимир Вазов (1868 – 1950), един от братята на народния поет Иван Вазов. Първоначалният план е предвиждал създаване на градски музей, който да играе едновременно ролята на библиотека и архив. Идеята се реализира по време на Втората световна война – на 1 декември 1941 г. е открита постоянна експозиция в сградата на пл. „Бански“, но нейният „живот“ е кратък, защото е разрушена по време на англо-американските бомбардировки над София. Идеята за построяване на градски музей се възражда отново след края на войната. Съгласно изработения план за възстановяване на столицата и нейното благоустройство, през 1952 г. Градската художествена галерия, библиотеката, музеят и архивът са обособени като отделни институции. След 1989 г. е решено музеят да се премести в една от емблематичните сгради на столицата, Общинската минерална баня, която е отворена през 1913 г. Характерна за фасадата е каменната пластика, а от двете страни на главния вход са поставени изображенията на

бога на здравето Аполон Медикус и на богинята Тюхе – покровителка на градовете. Минералната баня функционира до 1986 г., когато е затворена за ремонт. Чак през 1998 г. Столичният общински съвет решава да преустрои сградата в музей. Спечелилият от екипа на арх. Станислав Константинов проект е завършен през 2014 г. На 17 септември 2015 г. преустроената сграда на бившата градска баня отново отваря врати, за да „приюти“ Музея, посветен на историята на София.

Царският трон

Разходка из музейните зали

Разположената в 8 зали музейна експозиция, придружена с мултимедийна презентация, „разказва“ за богатото минало на София и околностите ѝ, започвайки още от епохата на неолита (новокаменната епоха) и стигайки чак до средата на миналия век. Предлагаме ви едно „пътешествие“ из хилядолетната история на българската столица.

Влизайки в първата зала, се озоваваме в новокаменната епоха (VI хилядолетие пр. н. е.) Оттогава датират първите сведения за уседнал живот по тези краища. В залата е направена възстановка на жилище от древно селище от този период. Останалите експонати в залата – глинена и златна купа, бронзов котел датират от каменно-медната и бронзовата епоха. Изложените оброчни плочки на божества, покровители на човешкото здраве, ни напомнят за най-голямото богатство на столицата – минералните извори, ценени и използвани от най-старото население, живяло върху земите на днешна София, траките. Древното племе „серди“, което се заселва в района на днешна София, дава името на града – Сердика. По времето на римския император Клавдий (I в. от н. е.) тези земи стават част от римската провинция Тракия, а няколко десетилетия по-късно селището получава статут на град.

Епохата на император Константин Велики (IV в. от н. е.) и налагането на християнството като равнопоставена и държавна религия в Римската империя оказват влияние върху облика на града. Константин Велики го превръща в един от имперските центрове и даже е възнамерявал да премести в него столицата си. На него се приписват думите: „Сердика е моят Рим.“

След разделянето на Римската империя, градът остава в пределите на източната ѝ част (Византия). Смята се, че по времето на византийския император Юстиниан Велики (VI век) е издигната базиликата „Св. София“, която днес има статут на

филиал на Музея. В нея са намерени останките на няколко по-стари гробищни църкви. Сердика става част от българската държава в началото на IX век при хан Крум, а старото римско име е заменено със славянското Средец. Градът се превръща във важен административен и културен център по време на средновековната българска държава, а през втората половина на XIV век започва да се нарича със сегашното си име София.

Втората зала, наречена „Силата на духа“, ни „разказва“ за духовния живот на София през Средновековието и Възраждането, който в продължение на няколко века се развива в условията на чужда (османска) политическа и религиозна власт.

Вътрешността на залата неслучайно наподобява православен храм – по време на османското владичество именно църквите и манастирите се превръщат в основно средище на културния живот на българите. В залата са изложени експонати от софийските църкви и манастири, известни под името „Софийската Мала Света гора“ – църковни стенописи, икони, части от иконостаси, олтарни двери, богослужебни и старопечатни книги от Германския манастир. Мултимедийната презентация представя стенописи от ротондата „Св. Георги“ и Боянската църква.

Третата зала ни „пренася“ в епохата на новоосвободената българска държава. Мултимедийната презентация представя накратко нейната история и най-вече управлението на българските владетели, дворцовия живот, царското семейство и ролята му в обществената живот на страната. Съгласно Берлинския договор, се създава зависимо от Османската империя Княжество България. Първият владетел, княз Александър Батенберг, се задържа на престола едва 7 години. След неговата абдикация Великото народно събрание избира за държавен глава младия принц Фердинанд Сакскобургготски, който остава на българския трон повече от 30 години. Амбициозен и с високо самочувствие, непосредствено след идването си в България Фердинанд се заема да модернизира столицата, въвеждайки тех-

Каляска в стил Луи XVI

ническите постижения на Западна Европа. Същевременно князът (от 1908 г. цар) не крие желанието си да подражава в дворцовия живот на краля-слънце Луи XIV. Тази негова амбиция се проявява по време на сватбата му с княгиня Мария-Луиза Пармска (1893 г.). След пристигането си в София, князът и княгинята изминават пътя до Двореца в богато украсена златна каляска в стил „Луи XIV“, докарана специално от френския дворец Версай и която някога е принадлежала на френската кралица Мария Антоанета. Кочияшът и лакеите били облечени в сърмени одежди, а конете – украсени с амуниция от позлатените гербове на България. Именно тази каляска, заедно с оригиналното облекло на кочияша и лакеите и шест макета на конете в естествена големина са основният експонат в залата.

А сега нека разгледаме и самия дворец, където са живели владетелите на Третото българско царство. Затова се отправяме към четвъртата зала, където са изложени експонати от дворцовия интериор. Преустройството на бившия турски конак в дворец започва още при първия български княз Александър Батенберг. Същинската реконструкция е продължена и завършена при княз/цар Фердинанд – дострояват се североизточното и западното крило на сградата, която е украсена по виенски образец. На централно място в залата можете да видите рестав-

рираното позлатено бюро на княз Фердинанд, изработено в Германия и подарък от германския канцлер Ото фон Бисмарк. До бюрото стои часовник, подарен от английската кралица Виктория по случай сватбата на Фердинанд с Мария Луиза. Той показва не само часа и минутите, но и дните на седмицата. Друг интересен експонат, който привлича вниманието, са двата царски трона в автентичния си вид с извезания на облегалките държавен герб, един от най-важните атрибути на Тронната зала. Те са от времето на наследника на Фердинанд, цар Борис III. Знаците на царската власт – скипърът и кълбото, също привличат вниманието. Те са подарени на цар Борис III от офицерската организация „Родна защита“.

От Двореца тръгваме на „разходка“ из някогашните софийски улици. Влизайки в петата зала, можем да видим как е изглеждала някогашна София. След Освобождението тя променя коренно своя облик. От ориенталско градче столицата се преобразява в модерен европейски град. Тесните, криви и кални улици се превръщат в прави улици с паваж, а от 1900 г. и с електрическо осветление. На мястото на старите чаршии се появяват магазини с витрини и реклами по европейски образец. Появяват се виенски сладкарници, ресторанти, кипи културен живот. В залата на централно място ще видите възстановка на няко-

Софийски дом

гашния електрически трамвай, на който са се возели нашите прабаби и прадядовци; витрина с модни шапки, велосипед, бебешка количка, които софиянци са си поръчвали от Западна Европа. Разбира се, не бива да пропуснем и автомобила „Мерцедес“ от 1905 г., първото моторизирано превозно средство на Двореца. В шестата зала ще се запознаем с държавните и общинските институции на Третото българско царство. Една от първите представителни сгради в столицата е парламентът, построен през 1884 г. До 1946 г. в пленарната зала е имало царски трон, чийто оригинал е показан в залата. Изработен е през 30-те години на XX век по проект на художника Иван Травнишки. Част от интериора на другата институция, която може да видите, е тази на Министерския съвет. Един от експонатите представлява маса с дванадесет стола за министрите. В залата са сложени и бюрата на двама от българските премиери – Стефан Стамболов и д-р Константин Стоилов. Върху бюрата са поставени оригинални вещи, с които са си служили двамата държавници – мастилница, газена лампа, телефонен апарат, пишеща машина. Мултимедийна презентация показва снимки на редица български държавници, състава на първите министерски кабинети, моменти от заседанията на Народното събрание, богатата дейност на Столична община (електрифици-

Снимки: Красимира Мархолова

рането на града, построяването на обществени сгради като Халите и Обществената баня, на Борисовата градина и др.).

А сега да надникнем в домовете на някогашните софиянци и да се запознаем с техния бит. Затова се отправяме към седмата зала, в която е направена възстановка на дома на среднозаможния софийски търговец от времето на Възраждането и един от първите столични кметове Димитър Хаджикоцев и на българския политик от следосвобожденска България Константин Стоилов. Още преди Освобождението много български търговци са имали кантори в Западна Европа, което им е давало възможност да пренесат характерните черти от западноевропейския бит в собствените си домове. Затова

неслучайно мебелите, с които са обзаведени всекидневните на Д. Хаджикоцев и К. Стоилов, са внесени от Виена. Друга важна част от интериора, изложена в залата са газената лампа, чугунената печка, сребърният сервиз и салонният часовник. Показана е и някогашната софийска мода – облеклото на мъжете е по европейски образец (сюртук или редингот, панталони, яка и маншети, цилиндър, бастун и ръкавици), а жените са облечени в дълги широкополи поли. Честа практика е било дрехите да се поръчват от модните ателиета на Париж и Виена. Във витрини са изложени дамски модни аксесоари – ветрила, ръкавици, бижута, чантички, шапки.

Последната зала ще ни „разкаже“ за културния живот и развлеченията на нашите прабаби и прадядовци. Мултимедийна презентация представя историята на организираното туристическо движение в България, игрите на стадион „Юнак“, някогашната сграда на Народния театър, първите български театрални и оперни артисти, някогашните радиоапарати, с които са били обзаведени домовете на по-заможните софиянци и др. В залата са изложени играчките, с които някога са играели децата, както и изящните копринени рокли на дамите от столичния хайлайф, с които са се появявали на приеми в Двореца или са танцували със своите кавалери във Военния клуб.

Д-р Красимира Мархолова

Интериор на софийски дом

Билката на деветте сили

Билката на верността

Една от първите и най-ароматични подправки, които показват своите свежозелени листа в градината, е девесилът. Според народните вярвания билката дава девет сили на всеки, който го използва. В България е известна още като селим, заря, въздушек, русалия, русалин, русалка, смил, левуцян, люцян, северна гръкляногълтка. В Германия се нарича *liebstock* и се свързва с любовната магия, руснаците му дават името любисток и любим, в Чехия е известен като *libešek*. За девесила се смята, че е билка на верността. Затова булките зашивали листенцата му в сватбените си рокли или ги скривали в косата си, като вярвали, че ще бъдат обичани цял живот от мъжете си.

В много страни на Стария континент девесилът се засажда до входната врата, за да прогонва злите сили и да очисти от лоши помисли минаващите през вратата.

Девесилът е известен още в Древна Гърция и Древен Рим - използвали го при мозъчни болести, нощно напикаване и като пречистващо средство. През Средновековието с него правели тонизиращи напитки; служел е и за естествен ароматизатор - пътуващите търговци слагали семена от девесил в обувките си. Векове наред от него приготвят сокове срещу ревматизъм и отвари

срещу настинки и грип. През 19-ти век е установено, че билката възпрепятства разпространението на туберкулозните бактерии. Девесилът (на латински *Levisticum officinale*) е многогодишно растение, което достига до височина 1-2 метра. Произхожда от Западна Азия. Принадлежи към семейство Сенниковцветни, към което спадат около 300 рода и 3000 вида растения, между които магданоз, копър, ким, морков, кимион, целина, кориандръ, резене и други.

Листата на левуцянът се зеленееят до късна есен. Засяването му се извършва от семена или от корен през ранна пролет или късна есен. Ползва се пресен, сушен и замразен. Запазва добре аромата си и след изсушаване. Добре се съхранява и замразен.

Химичният му състав е много богат - съдържа етерично масло (терпинеол, цинеол, карвакрол, еугенол и др.), дъбилни вещества, лецитин, смоли, фуранокумарин, захари, органични киселини, кумарини, смола, пектинови вещества и скорбяла. Растението е богато на калий, витамини и минерални вещества. В народната медицина се използва сок или отвара от корените и листата на девесила, като коренът е най-богат на полезни вещества. Ползват се и семената.

Люцянът има отхрачващо и тонизиращо действие. Той укрепва растежа на косата, има силни диуретични свойства, ползва се против глисти, както и при лечение на цистити, камъни в бъбреците, подагра, ревматизъм, артрит, проблеми с простатата, отоци на краката.

Девесилът подобрява апетита, регулира дейността на сърцето, стимулира работата на жлъчката, бори се със стреса, има силно действие върху стомашно-чревния тракт, полезен е при киселини и лошо храносмилане. Външно се прилага при лунички, акне, гъбички по краката, при мускулни, костни и ставни заболявания, при силни болки и схващания. Баните с отвара от корените или от цялото растение имат много добър ефект.

Билката трябва да се консумира внимателно, тъй като е възможно предозироване. При продължителна употреба (повече от месец) предизвиква гадене, повръщане и световъртеж. Не се препоръчва на бременни жени.

Чай за прочистване на организма - 2 чаени лъжички сушени и нарязани корени от девесил се заливат с 500 мл. вода и се оставят да заврят. Киснат се 1 час, прецеждат се и се пият по 1 винена чаша 4 пъти на ден преди ядене.

При болка в главата се вземат няколко листенца девесил, смачкват се между пръстите и се слагат на слепоочията.

Люцянът е безценен в кулинарията, особено за боб чорба, салати, сосове, туршии, рибни гозби, супи, специалитети от агнешко, свинско и говеждо месо. Едва ли можем да си представим вкусна рибена чорба без свежия аромат на девесила. Той е прекрасна подправка за омлет, ястия с ориз и с миди, добавя се към картофено пюре и варени картофи. Вкусът на люцяна е подобен на целината, ароматът му е много силен и за да се постигне най-добър ефект, е добре да се слага в яденето ситно нарязан чак накрая.

Мария Захариева

Джуркана коприва с девесил и орехи

Продукти: коприва - 1 кг., лук - 1 бр., олио - 100 г., брашно - 4 с. л., орехи - 100 г, девесил - 2-3 стръка, сол на вкус.

Приготвяне: Копривата се измива и нарязва. Ври 7-8 минути в подсолена вода, след което се изважда и стрива с дървена лъжица, докато се получи каша. В тенджерата с мазнина и малко вода се задушават ситно нарязания лук заедно с 4 супени лъжици брашно и сол на вкус. Прибавя копривата. Яденето се вари, докато се сгъсти, като се разбърква постоянно. Накрая се прибавят счуканите орехови ядки и ситно нарязания девесил.

Снимка: Мария Захариева

Маркетада или за продоволствията и удоволствията

От всичко по много!

Някогашният остроумен българин, като остарееше, давайки си сметка, че вече не е онзи левент, поел на плещите си имот, цяла къща с жена, челяд и жива стока, започваше да иронизира своята видима метаморфоза – хем да си даде кураж, че животът продължава и след пенсия, хем и да парира подмятанята и намеците на околните за гаснещата му мъжка сила. Най-разпространената автозакачка, която съм чувал и помня от младостта си, бе нещо като: „Абе, като не ни бива вече за удоволствие, да сме полезни поне с продоволствие“. Сегашните млади мъже едва ли могат да разберат за какво „продоволствие“ става дума и какво смешно има в тази приказка, тъй като малцина от тях имат представа за мъжко-женските отношения в българското семейство назад във времето, когато в една или друга форма си владееше патриархатът. Думата „продоволствие“ е русизъм, има само единствено число, но пък две значения: хранителни продукти и снабдяване с хранителни продукти.

Руският ѝ произход навежда към петдесетте години на миналия век, а значението „снабдяване с хранителни продукти“ поражда усмивка у живелите в онова време и недоумение у младите, а дори и у петдесет-

годишните, които като деца едва ли са си давали сметка какви усилия и ходове са стрували на родителите им, за да сложат нещо в детската им паничка...

Опашките, бананите и портокалите за Нова година са толкова експлоатирани в разни писания, че дори ми е противно да си помисля да ги давам за пример и аз. Моите спомени за онези времена са по-забавни, по-колоритни и пораждат в мен вкусова носталгия. Ах, как ми се услаждаха маслините, за които бях чакал с часове на опашка! А колко вкусно бе киселото мляко, за което също съм чакал като дете на опашка. Носех порцеланова купа от къщи, продавачката загребваше с голям черпак от алуминиева бака и плъсваше в нея парче от бялата, гъста маса с тлъст каймак. Мням... къде ти сега такова кисело мляко... Но да оставим вкусовите спомени, знае се, че за родените по-рано, всичко някога е било по-хубаво, и по-добро, и по-вкусно. Мисълта ми бе за опашките. Сега си давам сметка, че на тях е имало само жени, баби и деца. Къде са мъжете? Какви мъже, бе, мой човек, би казал изумен баща ми, какви ги приказваш?! Та по онова време си имаше „мъжка“ и „женска“ работа! Помня как веднъж ме скастри, че ме видели със-

дите да простирам пране и наборите го вземали за мезе. Но да оставим половото деление на работата, то е минало. Само ще припомня, че в училищното ни възпитание имаше стремеж тази разлика да се стопи. В часовете по така нареченото „трудно възпитание“ в прогимназията ни караха, момичета и момчета, да вършим едно и също. Милите ми съученички си изпотрошаваха ръцете да сковават къщички за птици, а ние малките улични ритнитопоквци си изпободохме пръстите... да бродираме!

Но да се върна към продоволствията. Сегашното ни обикаляне на супермаркетите и презареждане с продукти си имат обяснение – комплекси от миналото. Първи ме наведоха на тази мисъл гръцките трапези. Когато ходехме с Татяна по гости у моите студенти през деветдесетте години на миналия век и домакините ни гощаваха или ни водеха по таверни, масите бяха отрупани с ястия. Когато питах защо поръчват за двайсет души, когато сме само пет-шест човека, чувах приказки от рода: „В детските си години, след войната гладувахме, нека сега да има от всичко по много!“ С комплекс от войната си обяснявам и претъпканото с продукти мазе в дома на моите немски сватове. Моят личен комплекс тръгва от пловдивските международни панаири. Като гимназисти, по време на панаира под строй ни водеха да видим постиженията на социалистическата ни родина. Имаше и такива, от които ти потичаха лигите, които можеха само да се гледат и да се надяваш един ден да се появят в магазините. Тоя ден така и не го дочакахме. Появи се междуременно и „Кореком“, в чиито витрини също виждахме съблазни, които не можеха да стигнат до нас. Комплексът ми само да гледаш и да въздишаш се задълбочи и от пътуванията ни до Чехословакия. Изключено бе да опитаме всичко, което виждахме по бакалите, или да си позволим разнообразие в поръчките си по ресторантите, защото

разполагахме само с обменени в крони тридесет лева. Естествено, бяхме на гости у приятели, които ни осигуряваха покрив над главата и не ни оставяха гладни, но друго си е да си на хотел, да не мислиш колко имаш в портфейла си и да влезеш където си искаш и да си поръчаш каквото си искаш, нали?

Удоволствията да ходим където си искаме, да купуваме каквото ни хрумне, да вкусим каквото ни се поиска, ни връхлетяха още в първите години на заселването ни в Прага. Завърших курсовете за екскурзоводи, започнах да работя с гърци в Чехия, с чехи в Гърция и за първи път в живота ми оценките за труда ми, наред с похвалите, потупвания по рамото, с които отдавна бях свикнал, получиха и достойно финансово покритие.

Този факт днес ни дава свободата да не мислим за пари и да си купуваме каквото ни хрумне. Да, ама прекаляваме! На пазара там надига глава латентният ни соцкомплекс от времето, когато си брояхме стотинките и я карахме от заплата до заплата, та си правехме сметка за всяка дреболия. Най-напред обикаляме всички сергии и продавачи, за да си изберем най-евтиното. Така сме и в Чехия, и в България. От една страна ме е срам от себе си, но пък от друга си викам, я да не губя форма, че като останем на една гола пенсия, а? Последните години продоволствието стана за нас... удоволствие! Пенсионери хора, време колкото

щеш, как да го запълниш? Особено през зимата, когато е студено и не е за дълги разходки. И се подхвана нашата „маркетиада“. Удоволствието започва от рекламните проспекти, които редовно надничат изпод вратата на входа на кооперацията ни. Превърнаха се в любимо четиво през сиестата. Лежиш, в дясната ръка фулмастер, прелистваш и отбелязваш. На другия ден грабваме с Татяна пазарските чанти и потегляме към избрания супермаркет. Следващото удоволствие е пътуването към набелязаната цел. Тъй като това става в късен предиобед, трамваите са полупразни, седим и се наслаждаваме на фасадите на сградите по пътя. Край нас главно момичета и момчета от нашата „забавачка“, повечето от които слизат на спирката с нас и поемат по същите пътеки с количка пред себе си. Нахлуваме и ние и се започва слалом между рафтовете. Гледаме в проспекта и търсим, а това, а онова и току-виж количката пак пълна. То се знае, търсим най-евтиното и често купуваме дори ненужни неща, сама защото ни е харесвала цената. „Как да го не купиш!“, както казват чехите. И това се повтаря почти всеки божи ден - къде по-скромно, къде не. Едно време нямаше такова нещо. В детството ми, пак ще спомена 50-те години на миналия век, у дома провизии почти нямаше. През лятото връзка чирози и стара, очукана стара тенджерка със солена цаца. Каквото се купуваше, същия ден се

изяждаше. През зимата в дървената барака на двора ни запасите бяха дърва за горене, чувал картофи и лук. Често купувахме „на вересия“. Спомням си омазнената тетрадка в хлебарницата до нас, където с химически молив хлебарката пишеше кой какво дължи и там фигурираха имената на почти цялата ни махала. Често майка ми ме изпращаше с кафяна или чаена чаша при някоя от съседките да взема назаем я ориз, я червен пипер, я олио или брашно. А днес? Като си помисля само колко народи по света гладуват, а нашият килер е претъпкан, хладилникът препълнен, та се налага понякога и да изхвърлим това онова. И пак нов поход към супермаркетите и нови презареждания. В същата мисъл обаче се прокарва и едно червейче, което ехидно ми нашепва: „Какво пък толкоз, можеш да си го позволиш, нека има, от много глава не боли, нали?“

И маркетиадата ни продължава с пълна сила. Докато сме в Прага и поработвам, разбира се... Защото един ден все ще се приберем в България и тогава с така наречените пенсии - край на тези удоволствия. И ние, като всички оцелели връстници, ще си броим стотинките и ще умуваме какво да спестим, за да си платим тока, за лекарствата, белким останат и за нещо сладичко... Та така...

Васил Самоковлиев

Снимка: личен архив на Васил Самоковлиев

Известни супермаркети и хипермаркети:

Лидл е търговска марка на веригата магазини Lidl & Schwarz-Gruppe, които включват и мрежата хипермаркети Кауфланд. Тя е собственост на немския търговец Дитер Шварц. Има магазини в повече от 20 европейски държави. Лидл предлага хранителни стоки, стоки за бита, градината, спортни стоки и др. Фирмата води началото си от 30-те години на миналия век. Първият магазин Lidl отваря врати през 70-те години на миналия век в гр. Лудвигсхафен (Германия).

Kaufland (Кауфланд) е голяма верига от германски супермаркети, хипермаркети и търговски центрове за търговия на дребно, предимно с хранителните стоки. Освен в Германия, има магазини в Чехия, Словакия, Полша, Хърватия, България и Румъния. Първият хипермаркет в Германия е отворен през 1984 година. Първият магазин в чужбина е в град Острава, Чехия (1998 г.), а първият Кауфланд в България е отворен в Пловдив през 2006 г. Веригата води началото си от Германия, където хипермаркетите осъществяват дейността си под името Kaufland, KaufMarkt и Handelshof.

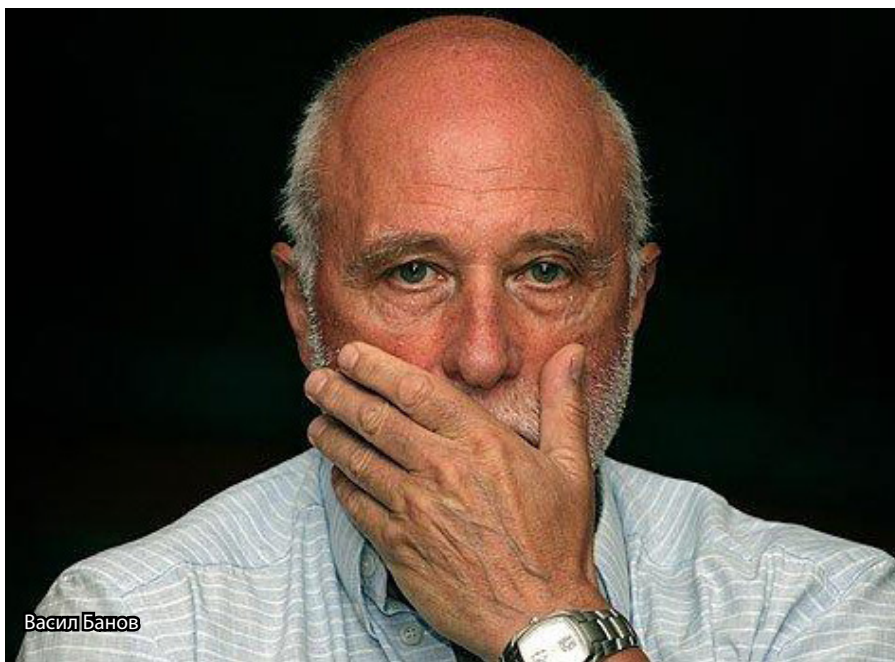
Билла (съкратено от немски - Billiger Laden – евтин магазин) е верига супермаркети, работещи в голям брой страни. Фирмата е основана през 1953 г. от виенчанина Карл Влашек. От 1996 г. собственик на веригата е германската Rewe Group. Билла има мрежа от магазини в девет европейски страни, сред които Чехия и България.

Теско (Tesco) е британска верига магазини, предлагащи хранителни продукти, стоки от бита, горива, телекомуникационни услуги и др. Компанията в момента е най-голямата верига на дребно в Обединеното кралство и в Ирландия. Има магазини в Европа и Азия.

Звездите са на небето

Васил Банов е известен български актьор, превъплътил се в десетки роли в киното и театъра. Творческото му амплуа е многостранно, публиката го харесва, но той не се смята за звезда. Популярността не е съществена за него. Смята, че човекът, българинът, карловецът Васил Банов стои пред актьора Васил Банов.

От малък се интересува от технически науки, увлича се по спорта, обича да готви. Изпитва голяма радост, когато подарява и смята, че дребните неща в живота са много важни.

Васил Банов

Г-н Банов, Вие сте роден в Карлово, завършили сте Механотехникума в родния си град. Как се насочихте към актьорската професия?

Няма нищо случайно в този живот. Имам наследствен интерес към техническите науки, винаги са ме интересували двигателите с вътрешно горене. Баща ми и брат ми също са завършили Механотехникума. Стругарският занаят изисква много голямо майсторство – не само в главата, но и в ръцете. Според мен той се родее с актьорската професия – има много фини детайли и смели решения. Всичко е свързано в този живот. До ден днешен отношението ми към актьорския занаят е като към струга. За да станеш майстор или можеш, или не можеш. Бях едва четиригодишен, когато в Сопот, където тогава живеехме, пристигна екип от Радио „София“. Попитаха кое дете може да изрецитира или разкаже нещо. И понеже нямаше желаещи, опряха до мен.

Разказах им „Белият зъб“, който ми беше чел баща ми. След години търсих записа, но за съжаление не го намерих.

Когато бях във второ отделение, се явих на рецитаторски конкурс за Вазова творба пак благодарение на баща ми. Изпълних „Защитата на Перушица“ в съкратен вариант и спечелих второ място. Другите участници бяха много по-големи от мен. След конкурса директорът каза пред цялото училище, че няма да ми даде наградата, защото имам лошо поведение. И ми даде само грамотата. Това беше моят първи „социалистически“ урок и оттогава, като че ли малко се бронирах. От малък предпочитам да съм сам, защото просто не се чувствам самотен.

Карлово и Сопот са едни от най-патриотичните български градове. Там като че ли все още е много силен българският дух. Каква беше атмосферата в тях по онова време?

Аз съм строг реалист. Приемам нещата такива каквито са – и радостите, и любовта, и щастието, и смъртта. Чел съм и съм чувал, че когато турците са минавали покрай Карлово и Калофер, с парцали са увивали копитата на конете си, за да не ги чуват българите. Явно в нашия край са живеели по-други хора, които не са клякали. Този патриотичен и борбен дух го има и до днес в моя роден край, но не е като преди, когато имаше особена самобитност. Постепенно се измести ценностната система. Нещо стана. Духът е запазен, но видоизменен. Аз вече гледам малко отстраня, защото рядко ходя в родния си град.

Пренаписват се и учебниците по история.

Да, това е ужасно. Аз като карловец не мога да понеса това, че е имало „присъствие“.

Как от стругарската работилница попаднахте във ВИТИЗ?

Благодарение на учителя си по литература Георги Димитров, който запали искрата, която у мен разгоря учителката ми Лилия Сребрева. Тя е един изключителен човек. Беше се „омъжила“ за литературата и продължава да живее с нея. И досега ми изпраща материали. Във ВИТИЗ се явих благодарение на нея. Кандидатствах с 1200 души за 24 места: 16 – за мъже и 8 – за жени. Цедката беше много сериозна. Кандидатът трябваше да има излъчване, да привлича, да има характер. А не като сега – кандидатстват 210 души, приемат 200.

Аз на първия кръг не можах да си довърша разказа, но изненадващо и за мен самия, минах на втори кръг. Явно комисията е усетила някакъв потенциал в мен.

Завършили сте в класа на Боян Дановски. Какво научихте от Вашия професор?

Буко Данон или Боян Дановски беше най-ерудираният от преподавателите във ВИТИЗ. Големите уроци на проф. Дановски не могат да се разкажат в няколко изречения. По онова време негов асистент беше проф. Цветана Стоянова. Поставяхме миниатюрата на Чехов „Юбилей“. Дановски дойде, погледна мизансцена и каза: „Махнете всичко от сцената и сложете една голяма маса, един портрет на Шипучин, стол, сметало за Хирин. После се обърна към мен: „Я ти се увий с един шал, адски ти е студено, мразиш целия свят. А сега тракай на сметалото.“ Уж същото, а стана нещо съвсем друго! Дановски имаше способността да дава друг вид на сцената с елементарни неща. Учеше ни, че е много важно как човек стъпва на сцената, къде забива основните пирони и как излиза. Веднъж ми каза: „Василе, аз не съм добър режисьор. Някои от нещата, които правя, после ги повтарям.“ Това ми остана като някакъв знак в работата и в живота. Стремя се да не съм еднакъв, да не се повтарям. Поне що се отнася до детайлите и до характера на различните герои. Аз имам щастието да познавам освен Боян Дановски и много други сериозни режисьори като Любен Гройс, например. Той създаваше усещане у артистите, че това, което правят на сцената, са го измислили те, което е голям талант на режисьора. Един Краси Спасов в младите му години беше като кълбо от енергия.

Имате над 50 роли. Коя е първата Ви роля, която още помните?

Още през 1969 г. се появих в сериала „На всеки километър“ като шофьор. Не зная защо са ме избрали за тази малка роля. Може би защото можех да шофирам. Григор Вачков се опитваше да ми открадне колата и да ме забаламоса. Не мога да я забравя тази роля. След нея успях да купя пералня на майка си и тя помнеше това до края на живота си. Такива бяха тогава времената. После съм участвал в много сериали: „По дирята на безследно изчез-

налите“, „Капитан Петко войвода“, „Дом за нашите деца“, „Дървото на живота“, „Столичани в повече“ и др.

Каква беше актьорската професия преди 1989 г. и каква е сега?

Не може да се отговори еднозначно. За някои споменът за предишното време е изключителен, за други – не. По онова време имаше само една телевизия, едно радио и много театри. Имаше и много повече зрители в салоните, които търсеха контакт с живото изкуство. Но оттогава много се е променило нивото на публиката. Сега полелека театърът върви към забавата. Ние обаче няма как да превъзпитаеме народа. А и според някои театърът е забавление. Много ме тревожи фактът, че се сливат границите между арткиното и комерсиалното кино.

Но тази професия все пак Ви е „принудила“ да работите и нещо друго...

Да, след 1989 г. направиха някакви трансформации в „Сълза и смях“ и се наложи да работя в една фирма. Първо в митническия отдел. После станах шеф на един транспортен клон. Няма нищо лошо в това. Дори печелех повече пари. После ме поканиха да се снимам в „Патриархат“ – играех богат човек, който се обесва след 9 септември, защото не може да понесе гадостите и предателствата. И така ме върнаха в театъра и киното.

Зрителите Ви познават в знаковата роля на проф. Камбуров от „Откраднат живот.“ Според сценария сте от Варна. Оказва се, че там действително има професор със същата фамилия.

Да, от една варненка случайно разбрах, че във Варна действително има проф. Камбуров. Само че е ортопед, а не детски кардиохирург. Срещнах се специално с него в ортопедията във Варна, разходвахме се по брега на морето, ходихме в рибния ресторант. Той е голям специалист и е на много високо интелектуално ниво.

Има ли чалга в театъра?

Да, но няма да цитирам имена. Не искам, вече съм на години. Омръзнало ми е да се карам. Това е един мой огромен недостатък. Мога да махна всеки от себе си или да му дам карт-бланш да ме махне той сам. Не употребявам думата „приятел“. Тя е недостижима. Имам познати, по-близки познати и далечни познати. Стоянка Мутафова казва, че който има много приятели, няма нито един. Аз обичам да съм сам, да си готвя сам. Нямам нужда от някого, за да си пия ракията и да си ям салатата. Рецепта за приятел и неприятел няма. Смятам, че всеки има право да се разочарова от някого и след 20-30 години.

Какво Ви носят и какво Ви вземат киното и театърът?

Р. Паскалева и В. Банов в „Откраднат живот“

Театърът, а може би повече киното, ми носят една популярност, но това не е същественото за мене. Разбира се, не е лошо някой да ти стисне ръката, но това понякога ми действа смущаващо. Хората са те забелязали, харесали са те. Тщеславието има място в тази професия.

Преди обаче по-спокойно можех да седна някъде. А сега веднага започват да ме питат какво става с този или онзи герой. Не е еднозначно. И все пак човекът, българинът, карловецът Васил Банов за мен е на първо място, а не актьорът Васил Банов.

Били сте заместник-директор на „Сатиричния театър“ и на „Сълза и смях“, а сега сте заместник-директор на Малък градски театър „Зад канала“. Съвместими ли са административната дейност и изкуството?

Да, но навсякъде съм бил поканен. Никъде не съм написал: „моля да бъде назначен!“ Аз имам една изградена рутина от много години. Вземам решенията малко недемократично. Няма предисловие, ако трябва да се изчисти всичко, което се е натрупало с времето зад сцената. Така трябва да се администрира. А не с чувство за вина и с „може ли, моля ви...“

В едно интервю казвате, че актьорската професия е особен занаят - не е за достойни хора. Какво имате предвид?

Не мога да кажа точно това сега. Но този занаят е подчинен не само при

жените, но и при мъжете, на перспективата за показване. Актьорите не са недостойни хора, но са много зависими от стремежа да се покажат, да изиграят ролята, зависими са от тщеславието. И тогава достойнството остава на втори план.

Аз обаче не съм подчинен на желанието. Може да искам да се изявя в една постановка, но няма да участвам в нея, ако я прави режисьор, когото не харесвам. Не мога да прескоча човека заради режисьора. Те са свързани.

Имаше период, в който хората ме помнеха главно с това и казваха: „На този не му пука от нищо, той е страшен.“ И забравяха, че съм артист. Малко лоша шега ми е изиграл стремежът да запазя достойнството си в младите ми години.

Не Ви даваха роли и награди ли?

Не, не става въпрос само за това. Аз имам десетина стойностни награди - на национален преглед, на исторически преглед, на Йовковите тържества. Получих и наградата на Враца за ролята на Луиджи в „Сърцето на Луиджи“.

Нямам „Аскеер“ или „Икар“. За да ги получиш, трябва да си изиграл нещо по нестандартен начин. В театъра не съм играл толкова знакови роли. Но наградите са нещо относително. Има десетина души в театъра и още толкова в киното, които определят от позицията си (едва ли не на Господ) посоката на киното и на театъра в България. Първо, номинациите са много особени. Влизането

в номинации зависи пак от тези няколко души, чиито разбираня за театър не са реалистични, те са представителни.

Най-простото обяснение е, че ако ме биваше, щях да взема такава награда. Аз имам усещането, че трябва да действаш на сцената, да влезеш 100% в ролята, публиката да изтръпне, а не да изненадаш обикновения зрител с нестандартно поведение. А и в театъра това, което правим днес, вече е остаряло. Вече е история.

В киното обаче има безсмъртни творби като „Козият рог“, който е направен по законите на истинското и стойностното кино: много камера, много действие и малко текст. До колкото си спомням, първата дума в „Козият рог“ е едва в 24-та минута.

Как оценявате филма „Летовници“, който е селектиран в Деветия фестивал на българското кино в Прага и в който играете една от главните роли?

„Летовници“ е филм, който се харесва от публиката. Получи наградата на публиката във фестивала на българския игрален филм „Златната роза“, както и на международния фестивал в Габрово „Смешен филм фест“ Това е филм на публиката и пълни салоните. В него има разказ, който тече така, че за два часа човек забравя проблемите си, два часа е извън себе си и живее с действието. Разказва за перипетиите на хора, които отиват на море и попадат в един семеен хотел, на който аз съм собственика. Някои смятат, че филмът е построен малко на вицова основа, но в него има само един виц, а и това е част от живота.

Как виждате развитието на българското кино и театър?

Киното е субсидирано от Европейския съюз. От ЕС дават пари за арт кино. То може би ще остане да се налага като една от магистралите в този занаят.

Според мен Министерството на културата трябва да инвестира повече пари и да субсидира заглавия, които надскочат комерсиалното. Навремето имаше регулаторен орган, който освен че играеше ролята на цензу-

ра, не позволяваше да се дублират заглавията в театрите.

Важно е да има не чиновници, а знакови лица, които да определят средствата и да ги дават на трансове. А сега комисия гласува парите и после не се интересуват от резултата. Така е и в киното.

Какво е мнението Ви за реформата в театъра?

Няма реформа в театъра. Рашко Младенов, който беше директор на „Сатирата“ преди нас се опита да направи реформа, като извади от театъра тези които не играят /не работят/ и после на базата на тези договори имахме с Калин Сърменов неприятности.

Реформата в театъра не е само да направиш добър ремонт на една сграда. Трябва да се предвидят и нулеви години за прием на студенти в НАТФИЗ и другите пет училища, за да се нормализира артистичния пазар. Тя става с пари.

Според мен актьорите не трябва да са на щат. Само тогава ще има естествен подбор. Сега има артисти, които са на щат и гледат да не играят, а да продават маратонки и домати, от които печелят повече. Като искат през това време да им вървят заплатата и осигуровките. Казано с други думи, социализмът в най-лошия му вид остана в българския театър. Много неща се промениха в живота, но театърът остана непроменен. Това може да се случи, като се даде автономия на областите и така се избегне централизацията. Всеки министър на културата го гони тщеславието, перспективата за голямата пенсия; това, че е представителна фигура. Но няма програма, която да прокара – да съкрати 15 театъра, но с министерско постановление, защото иначе е оборимо в

съда.

Някои провинциални театри имат две представления за цял месец и артистите получават заплати за това. Като отидем ние на гастрол, залата е пълна, има и правостоящи. Хората искат да се докоснат до нас, а не до артистите, които продават маратонки. Това е естественият подбор.

Кои са любимите Ви актьори?

От по-младите - Асен Блатечки, Калин Врачански, Иван Бърнев – много енергия има в него. Петър Калчев е един много добър артист. От старото поколение - Иван Кондов, Наум Шопов, ГЕЦ, Невена Коканова. Катя Паскалева е изключителна. Върви по улицата и никой не ѝ обръща внимание. Излиза като Чайка на сцената и грейва с красотата си.

Доколкото разбирам, Вие не отделяте първостепенно място на театъра и киното. Кое според Вас е най-важното в живота?

Никога не съм ги слагал на пър-

во място. И киното, и театърът са важни. Но на първо място са хората - мъжете, жените, децата. Не мога като маса артисти да кажа: „Аз без театъра не мога! Аз без театъра ще умра!“ Как да не мога? Това не звучи сериозно. Театърът е занаят. Аз самият не съм привърженик на показването.

„Вие сте звезда“ - ми казват понякога. „Звезди няма“, отговарям им. „Звездите са на небето. Тук има разни петолъчки. По стечение на обстоятелствата на стари години ме търсят малко повече.“

Понеже децата ми са вече големи, жената, с която живея, е най-важното нещо в живота ми сега. Най-много мисля за нея. Аз изпитвам голяма радост, когато подарявам. По-голям кеф е да дадеш, отколкото да ти дадат. Дребните неща в живота са много важни.

Мария Захариева

Татко С്മърф в „Забравеното селце“

Васил Банов е роден е в град Карлова на 20 юли 1946 г. През 1971 г. завършва актьорско майсторство във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов“ в класа на проф. Боян Дановски. Първата му роля в театъра е на д-р Соколов в „Под игото“. Работил е в театрите във Велико Търново, Враца, Ботевград, София. „Сълза и смях“ от 1984. Член на САБ (1970). Има над 50 роли в киното: проф. Камбуров от „Откраднат живот“, адвокат Каменов в „Дървото на живота“ (2013), бай Юнал в „Седем часа разлика“ (2011-2013), съдията в „Английският съсед“ (2011), Радул Чеканов в „Столичани в повече“ (2011), кметът в „Кмете, кмете“ (1990) и др. Участва във френски, американски и италиански продукции. Има три деца и трима внуци.

Снимки: личен архив на Васил Банов

Банов
1 | 2017

Девети фестивал на българското кино

От 2-ри до 8-ми март тази година в Прага се проведе поредният, девети фестивал на българското кино под патронажа на министерствата на културата на Република Чехия и на Република България. И този път организаторите, Посолството на Република България в Чешката република и Българският културен институт в Прага истински зарадваха ценителите на родното ни кино, не само българската диаспора, но и неговите чешки почитатели. С годините фестивалът добива все по-голяма популярност и признание сред пражката културна общественост, което пролича от все по-запълнения кино-салон и от спонтанните реакции на публиката по време на прожекциите.

Българската атмосфера на фестивала елегантно се допълваше от две изложби - фотоизложбата на Иван Пастухов „НАД СОФИЯ ВАЛИ СНЯГ“ в Представителство на ЕК в Чехия, ул. „Юнгманова“ 24 и „Български сценичен плакат“ в кафе-галерията на кино „Луцерна“, открита още на 23-ти февруари, за да популяризира предстоящия фестивал.

Фестивалът бе открит по традиция с кратки приветствени слова от Негово Превъзходителство Посланикът на Република България в Чехия, г-н Лъчезар Петков и от Директора на Българския културен институт в Прага, г-жа Галина Тодорова. Представени бяха и тазгодишните гости на събитието – изпълнителят на главната мъжка роля в „Слава“, актьорът Стефан Денолюбов, изпълнителката на главната женска роля в „Каръци“, младата актриса Елена Телбис, популярният актьор Васил Банов, хазяинът Тодор от „Летовници“ и Асен Владимиров, продуцент на „Каръци“ и сценарист на документалния филм „Кембридж“. След всяка

прожекция зрителите имаха възможност да общуват с гостите в кафе-сладкарницата на кино „Луцерна“, да им задават въпроси, да поискат автограф, да се снимат с тях. Следваше най-интересното – прожекциите на обявените в програмата филми – игрални и документални.

„Слава“ - християнските добродетели срещу деградацията на човешки стойности

Първата вечер гледахме „Слава“ – филм на тандема Кристина Грозева-Петър Вълчанов, чийто първи филм „Урок“ получи високи оценки и международно признание, и който ние имахме удоволствието да гледаме на миналогодишния фестивал. И този път доказалите се творци и като сценаристи, и като режисьори, отново тръгват по действителна случка отпреди няколко години – кантонер намира в своя участък голяма сума пари, които предава на държавата, но това не му донася само слава, както подвежда заглавието, а най-вече беди, насмешки, неприятности и... побой.

Верни на своите търсения в почти документалния си стил, сценаристите вкарват втора, паралелна сюжетна линия, която съзнателно на места се преплита с първата и води от неволни до драматични събития. Препъникамъкът в тях става стар съветски часовник „Слава“, на който главният герой, железничарят Цанко Петров (Стефан Денолюбов) много държи, защото му е подарък от баща му. Този часовник е свален от ръката му, преди на специално тържество върху нея министърът на транспорта на Република България да сложи нов, дигитален - награда за доблестния служител. Главен инициатор и двигател в подготовката и осъщест-

вяването на церемонията е Юлия Стайкова (Маргита Гошева) – амбициозна, безкомпромисна, напориста млада дама; пиар в Министерството на транспорта. Убедително се усети главното внушение – съпоставката, яркият контраст между скромността, честността и християнската добродетел срещу кариеризъм, хищнически амбиции и деградация на човешки стойности. Потресе ме повествователната хватка, когато въпросната дама загърбва, рискува най-естествената, най-съкровена женска мисия да стане майка, рискува бременност инвитро в името на кариерата. На фона на последвали разкрития за корупция, насилствени, измислени извинения пред министъра (пак заради кариерата) и тъжни последствия за главния герой от всичко това, постепенно се стига и до кулминацията в сблъсъка на двата диаметрално различни свята. Създателите оставят финала отворен, като вдигат градус на потрес у зрителите със силна музика от радиоапарат.

Както и във филма „Урок“ няма специално написана за филма музика, акцентите се гарнират с естествени звуци. Зрителят и тук се радва на чувството за ритъм, динамика, мярка в разказа, на убедителната, почти документална камера и великолепна актьорска игра. Радващо е режисьорското попадение на актрисата Маргита Гошева, имам чувството, че специално за нея са измислили и героинята Юлия. Убеден съм, че и в следващия си филм пак ще заложат на ярката индивидуалност и на таланта на своята избраница. Така ми се иска да им пожелаем успеха, който постига Фелини с филмите си с Жулиета Масина...

Откриване на 9. фестивал на българското кино

„Летовници“ - комедия на ситуациите и остроумните фрази

Втората фестивална вечер, за разтуха и забавление, бе посветена на кинокомедията „Летовници“ на сценаристите Ивайло Пенчев, Божан Петров, Весел Цанков и режисьора Ивайло Пенчев.

Комедия на ситуациите и остроумни фрази по всички правила на жанра. В малко черноморско градче, в малък семеен хотел е събрана компания хора, дошли на море. След въвеждащите истории на отделните двойки герои следват техните взаимоотношения и перипетиите, които заедно трябва да преодолеят. Значима роля за последвалите събития изиграват стопаните на хотела, бивш шофьор на „Балкантурист“ и бивша съветска туристка, сега негова властна съпруга. Всичко това на фона на типични летни страсти - плажове, барове, таксите, местни зевзеци, фатална разходка с лодка до несъществуващ остров. Не липсват и хомосексуалист, труп, както и своеобразно възкръсване на починалата рускиня. Широко поле за действия с много разнородни случки с любов, изневери, старомомински вълнения, сезонни страсти, стремеж към лесно и бързо забогатяване и какво ли още не - с остроумен диалог и цветущи фрази, будещи много смях. За съжаление не всичко е изведено до край, пропуснати са много шансове за повече остроумие и смях. Знаем, че добра комедия се прави трудно. В случая събрани на куп, отделните истории ми напомнят шарена парцалена черга, скърпена несръчно с едри конци, с която като се завиеш

или краката ще ти стърчат, или рамената ти остават голи. Това ми усещане се дължи най-вече на разнообразие в нивото на актьорите. Тук те се появяват в три различни възрастови категории - съвсем млади, на средна и на зряла възраст. Когато на екрана са Васил Банов, Пламена Гетова, Анета Сотирова всичко е вярно и точно, не може да не им се радват. Длъжен съм да отбележа и блестящата поява на Малин Кръстев като шофьор на такси - най-ярката кръпка в чергата. За съжаление нищо добро не може да се каже за останалите две поколения актьори. Поведението им е неорганично, неубедително, репликите им звучат изкуствено и фалшиво. Дали защото са расли и учили се в различно историческо време или просто е несполучлив подборът им? Така или иначе, това си е комерсиален филм, насочен към най-широката зрителска маса и той успешно изпълнява мисията си - народът в залата се заливаше в смях, на много места се смях и аз.

„Каръци“ - тъжна история за бъдещето на младите хора

И отново сериозен филм, увенчан със славата на българската „Златна роза 2015“, на 37-ия Московски кинофестивал и още много други световни фестивали, българско предложение за номинация в категорията чуждоезични филми „Оскар“ - „Каръци“ на Ивайло Христов, който е сценарист и режисьор на кинотворбата. В главните роли младите, надеждни и талантиливи актьори Елена Телбис (Елена) и Ованес Торосян (Коко). Провинциална история за млади

хора на прага на зрелостта, лишени от ясно бъдеще в хаоса и безвремето, в което са родени и расли без родители, прокудени в чужбина или обречени на мизерно съществуване. Но дори и на този сив, тъжен фон се раждат любов, страсти и мечти, неизбежни за младостта в каквато и да е епоха. Провокацията на техния изблик идва от гостуването на треторазрядна рок група, която е истинско събитие за градчето, но и разочарование и житейски урок за мечтаещата за певческа кариера Елена. Трогателни са чувствата на влюбения в Елена Коко и всеотдайността на неговите приятели, които търсят начин да осигурят билети за концерта, на който Коко е поканил Елена. Междувременно се стига до случаен, кратък любовен проблясък между Елена и един от музикантите, следва концертът на групата, след което разбунените духове се успокояват. Всичко се връща в старото си русло - ежедневната скука за „каръците“, на които никога и в нищо не им върви. Тъжна история. Тъжна е и мисълта, която се прокарва у зрителя, че и самата наша България е карък. Това усещане се засилва и от финалните кадри. По железопътна линия, водеща неизвестно накъде, крачи бавно, нерадостно, малка, преждевременно порасла хлапачка, която сме запомнили от кратката ѝ, но убедителна поява. Дали и нея я чака съдбата на каръците или тя е поела по пътя на спасението далеч от родината - на този въпрос трябва да си отговори всеки един от нас. Силата на филма „Каръци“ е основно в режисьорската работа на Ивайло Христов, на достойно защитените му художествени внушения с помощта на точна, прецизна камера и органичната, убедителна игра на младите актьори, с акцентираща музика на Кирил Дончев. Изборът на чернобялата лента, филм-ноар, модерна тенденция в световното кино, а и отделни похвати ме връщаха към чешката вълна от 60-те години, по-конкретно към „Черен Петър“ на Форман, само дето там черният Петър е един, времето пред него не е така песимистично, а нашите са безбройни, за времето по-добре да замълчим. Въпреки тягостни-

Кино „Луцерна“ по време на фестивала

те мисли, които се прокарват във филма, остава основното усещане за естетика, прецизност, убедителност, удоволствие от добре свършена професионална работа.

Прекрасно е, че последните години в България се създава такова кино. В коментара си на осмия фестивал споменах за налагаща се „българска вълна“ в световното кино, което се дължи най-вече на талантивите ни режисьори. Задавам си обаче реторичен въпрос: достатъчно ли е това, ще се заговори ли във филмовия свят за всеки нов филм на Ивайло Христов или на тандема Кристина Грозева-Петър Вълчанов така, както се заговаря за филмите на Форман, Менцел, Алмодовар, Костурица, Михалков...? Нямам еднозначен отговор - казвам си само едно: „Дано!“ По традиция фестивалните дни на игралното кино приключиха с филм от българската класика, комедията „Двойникът“ на режисьора Николай Волев с незабравимия Тодор Колев. Проекцията на този филм бе посветена на паметта на „голямата актриса на малките роли“ Надя Тодорова, поела своя път към отвъдното миналата година от Прага.

Срещи с документалното кино
От понеделника, 6-ти март, до сряда, 8-ми март ни чакаха срещи с документалното кино. Всъщност документалните филми бяха два, третият бе пълнометражният анимационен филм „Пук“ на Анри Кулев по добре познатата приказка на Валери Петров.

В България не съм гледал много документално кино, интересът ми към този кинематографичен жанр се породил в Прага покрай всички документални филми, на които ни кане-

ше Българският културен институт и които имах удоволствието да видя. Не съм така пристрастен зрител на документалното, както на игралното кино (за което вече знам много дори за „кухнята му“, благодарение на Иржи Менцел и неговите изповеди „как се прави кино“, с които общувах почти година докато превеждах автобиографията му „Капризни години“), затова ще бъда по лаконичен в оценките си.

„Балканска хармония – истина или сън“

Първият филм „Балканска хармония – истина или сън“ залага главно на присъствието на големия ни музикант и обаятелна личност Теодоси Спасов, на неговата музика и изпълненията му с големи симфонични оркестри, както и на създадената от него балканска музикална формация. Режисьорът Атанас Киряков, който е и сценарист на филма, чрез думите на музикантите в нея – сърбин, македонец, грък и българинът Теодоси Спасов приканва към загърбване на проблемите и конфликтите, съпровождащи от векове общуването ни с нашите съседи на Балканския полуостров и апелира към единение. Търси се общото в балканския ни нрав, не само в музиката. Лесно им е на музикантите, а и на всички артисти. Навсякъде по света съберат ли се на едно място, те бързо намират общ език, след като няма какво да делят. А я влезте в една македонска кръчма и кажете нещо за България или пък в Гърция да споменете държавата Македония. Затова ако в балканската хармония, към която се стремят музикантите около Теодоси Спасов виждаме ис-

тината, то за много други тя си е сън. Филмът носи голяма наслада главно за ценителите на джаза и безбройните почитатели на Теодоси Спасов, защото музиката там е много повече от думите. Импозантен е финалът, на който виждаме огромен симфоничен оркестър, големи мъжки и женски хорове и солист на кавал - виртуозът Теодоси Спасов, който е и автор на звучащата почти божествена, орфеева музика.

„Пук“ - пълнометражен анимационен филм по приказката на Валери Петров

Очаквах с любопитство „Пук“ на Анри Кулев. Не само защото приказката на вълшебника на словото Валери Петров ми е до болка позната, а и защото режисьорът и аниматорът Анри Кулев си е създал добро име в света на анимацията. Не мога да отрека професионализма на режисьора, аниматорите, озвучаващите ролите актьори, почти до края гледах с интерес. Смутиха ме последните пет минути. Който познава добре приказката знае, че в нейната основа е темата за приятелството, вярното, всеотдайното, за което Валери Петров пише и в много други свои поетични творби. Срещата на страшната, грозна дълбоководна риба Хрили с малката Лили за нея означава край на самотата и раждането на едно красиво, непознато за нея дотогава чувство – приятелството. Знае се и защо приказката е озаглавена „Пук“. Хрили също знае какво го чака, ако се изнесе нагоре - ще се спуска. Въпреки това, от копнеж по приятелството, от нежелание да се раздели с Лили, той загива. Това е кулминацията на приказката, най-драматичният, най-вълнуващият, макар и тъжен момент, който във филма ми липсваше. Неволно си спомних великолепната постановка „Пук“ на Пловдивския куклен театър, която бях гледал преди много години. Режисьор-постановчикът, тогава младият Петър Пашов, (който за съжаление внезапно ни напусна съвсем наскоро), бе извел великолепно този акцент и всички, малки и големи, си тръгнахме с мокри очи от „Пук“. Заслугата

беше естествено и на актьорите Иван Сивинов – Хрили и Ваня Сивинова – Лили. И тук актьорите звучат прекрасно, много красота и феерии има и в подводния свят с медузите, мидата, октопода - филмът ще се гледа с удоволствие не само от децата, а и от родителите им. Анри Кулев е известен като новатор и експериментатор, което си пролича и в този му филм в комбинираните кадри с камера и анимация. На мен леко ми дотезаха подводните снимки със Стоян Алексиев като Набръчкания човек, които с нищо не обогатяват основната сюжетна линия Хрили-Лили. Радва ме обаче, че филмът е просто красив, че се е появила отлична антитеза на всичките ония ужасии, страхотии и грозотии, които върхлитат от телевизионния екран върху малките, чисти главици на дечицата ни. Дано филмът се продава успешно по света и допринесе за естетическото и емоционално възпитание на поколения наред.

„Кембридж“ в село Долни Цибър

Третият документален филм „Кембридж“ заслужава похвала. Не като особено постижение на сценариста Асен Владимиров и режисьорката Елдора Трайкова, а заради необичайната им гледна точка към третиранията тема – ромите в България. Докато го гледах, неволно ми хрумна едно познато заглавие от югославското кино през 60-те години – „Срещал съм и щастливи цигани“ на Саша Петрович. Съвременният начин на живот на нашите роми често е обект на внимание и всеки от нас знае за какво става дума. Проблемите са много сериозни и все още не е

Среща със зрителите

намерен ключ към тяхното решение. В споменатия филм виждаме една друга категория роми, за мнозина неподозирани и необикновени. В село Долни Цибър, Ломско, разположено на брега на Дунав, основното население е ромско, но неговият начин на живот с нищо не прилича на това, което ни е познато от гетата в София, Сливен, Пловдив. Хората тук си живеят скромно, бедно, тихо и кротко, както в много села из България, но се оказва, че по статистика то е известно с най-високия в Европейския съюз процент на хора с висше образование. Оттук и препратката към популярното английско студентско градче, но със симпатия и добри чувства от страна на създателите на филма. Главен герой на документа, сниман цяла година – от първия звънец на новата учебна година, до първия звънец на следващата - е стремежът към знание и образование. Неговата проява е уловена и защитена в разказа на момиче и момче близнаци, които мечтаят да завършат най-престижните световни университети, в силното желание на баща им да осъществят мечтата си, в житейската реализация на няколко

учители от местното училище, завършили образоването си и завърнали се в родния край, за да бъдат полезни. На фона на природата с Дунава, на селския живот, на училищните празници, детската самодейност и игри, разказът проследява промените на годишните времена, музикално акцентирани с музиката на Вивалди. Прекрасно е, че в това наше низвергнато малцинство има и хора, които искат да се измъкнат от клоаката му, но не липсва и въпросът „А после?“, защото се знае, че в България и на тях няма да им е лесно. И все пак надделява оптимизмът – звънецът бие за новата учебна година, за нови атаки към подстъпите на знанието.

За пореден път кинофестивалът на българското кино в Прага донесе много положителни емоции и удовлетворение за всички нас, които изпитваме необходимост, макар и далеч от България, да общуваме с нашата култура, с нейните духовни ценности. Не мога да си спестя възхитата от добрия вкус на организаторите и техните нелеки усилия, вложени в пропагандата, подготовката и организацията на фестивала. От личен опит знам как се подготвя подобно мероприятие, затова ми се иска от сърце да им благодаря за удоволствието, което изпитах от изгледаните филми. На първо място естествено дължим благодарности на създателите на съвременните български филми. До юбилейния фестивал на българското кино в Прага!

Васил Самоковлиев

Снимки: архив на БКИ

Представяне на филма „Летовници“

„Българските чехи“ в Народната библиотека в Прага

Връщане на паметта за чехите, посветили живота си на изграждането и развитието на следосвобожденска България

От 19 януари до 25 февруари 2017 г. в Народната библиотека в Прага бе експонирана документалната фотоизложба на Българската телеграфна агенция „Българските чехи.“ Тя бе реализирана с помощта на Посолството на Република България, Народната библиотека в Прага и Българския културен институт в чешката столица. Куратор на изложбата е известният български фотограф Иво Хаджимишев.

Иво Хаджимишев, Надя Алианабиова, Максим Минчев и посланик Петков на откриването на изложбата

Експозицията включва 26 панела на български и чешки език за живота и дейността на 20 известни чехи, свързали живота си със следосвобожденска България и помогнали за изграждането и културното развитие на страната ни: д-р Константин Иречек, Иван Мърквичка, братята Карел и Херман Шкорпил, братя Георги и Богдан Прошек, Антонин Колар, Антони Новак, Иван Буреш, Лудвиг и Вацлав Стрибърни, Георги и Богдан Прошек и др. Проектът е реализиран с помощта на Държавна агенция „Архиви“ и Пощенска банка. Използвани са архивни материали и репродукции, съхранявани в Централния държавен архив, в държавните архиви на София, Пловдив, Варна, Сливен, Шумен и Благоевград, както и в Научния архив на Българската академия на науките, Националната художествена галерия и частни колекции. Изложбата бе официално открита

на 19 януари 2017 г. в присъствието на българския посланик в Чехия, Лъчезар Петков, генералния директор на Българската телеграфна агенция Максим Минчев, куратора на изложбата Иво Хаджимишев, д-р Петр Корупа – упълномощен да ръководи Народната библиотека, директора на Българския културен институт Галина Тодорова. Присъстваха представители на български и чешки медии, на българската общност в Прага и на широката чешка общественост. Посланик Лъчезар Петков подчерта, че помощта, която чехите оказват на новоосвободената българска държава, е „най-съдържателният, най-достойният и най-ценният елемент от нашите двустранни отношения.“ Генералният директор на БТА Максим Минчев сподели с присъстващите, че е много горд с тази изложба. „Когато говорим за европейската интеграция, за европейското се-

мейство и за взаимопомощта, която има между европейските народи, е хубаво да си спомним за две държави: едната в Централна Европа и другата на Балканите, които дават прекрасен пример за това.“ Максим Минчев припомни, че след Освобождението редица чешки интелектуалци, търговци и индустриалци идват в България, за да помогнат безкористно на нашата страна и построяват основите на съвременната ни държава. Затова много улици, селища и институции носят имената на „българските“ чехи, но я няма паметта. „Младата генерация не знае много за това – както в България, така и в Чехия. За нея е тази изложба. Дълбок поклон пред Чехия за този невероятен хуманен акт, за тази инжекция към България, която ни дава възможността да бъдем мощен и силен народ на Балканите и до ден днешен.“

Кураторът на изложбата Иво Хаджимишев сподели, че неговото семейство има лични спомени за две известни чешки фамилии – на известния зоолог акад. Иван Буреш и на музиканта Иван Вацлав Цибулка. Иво Хаджимишев разказа как като малък често гостувал на Иван Буреш, който си спомнял за едно необикновено за ония времена събитие – пристигането на рояла на г-жа Анна Прошекoва в София. Роялът успешно „преплувал“ Дунава и натоварен на впряг, теглен от волове, пропътувал през Балкана, за да се появи с цялото си великолепие в двора на знаменитата Прошекoва пивоварна. Едва го разтоварили и Анна Прошекoва тутакси се отдала на любимото си музициране за всеобща радост на своите сънародници. „Нашата работа беше да „извадим“ духа и спомена за тези хора. Благо-

дарен съм на БТА и Максим Минчев, че решиха да направят този интелигентен проект(...)"
С него „ние връщаме паметта за тези хора и нашето уважение към тях

едновременно в Чехия и България“, каза Иво Хаджимишев.
За осъществяването на изложбата безспорен принос има Дарина Билярска от Дължавния архив, която подготвя текстовете на таблата. Преводът на чешки е дело на доц. Анжелина Пенчева.
Експозицията в Клементинума бе обогатена с книги от фонда на Народната библиотека в Прага. Подборът им бе дело на д-р Ивана Сръбкова – българист и преводач.
Изложбата „Българските чехи“ имаше широк обществен отзвук и беше посетена от много граждани. Нека пътешествията ѝ по българските и чешките земи са така неуморни, както неуморни са били онези чешки учители, учени, музиканти, юристи, актьори, режисьори, инженери, архитекти, агрономи, паркостроители, журналисти, полиграфи, художници, фотографи, пивовари, занаятчии, които в края на XIX и началото на XX век са прекосявали

родината ни надлъж и нашир, за да просвещават народа ни и да помагат за възстановяването и развитието на българската държава след Освобождението.

Мария Захариева

Снимки: Мария Захариева

Среща на българистите в Карловия университет с издателя Пламен Тотев

През април по покана на сдружение „Възраждане“ в Прага беше българският издател и изследовател Пламен Тотев. Той се срещна с представители на българската общност в Дома на националните малцинства и със студенти-българисти и преподаватели от Карловия университет (б.ред.).

Среща с издателя Пламен Тотев в Карловия университет

На 11 април 2017 г. гост на студентите-българисти в Карловия университет бе Пламен Тотев – литературен критик, директор на българското издателство „Персей“. Пламен Тотев коментира различни страни от своята издателска дейност, представи отделни книги от поредицата, посветена на любовта в живота на големите български писатели (худ. оформление на книгите е дело на

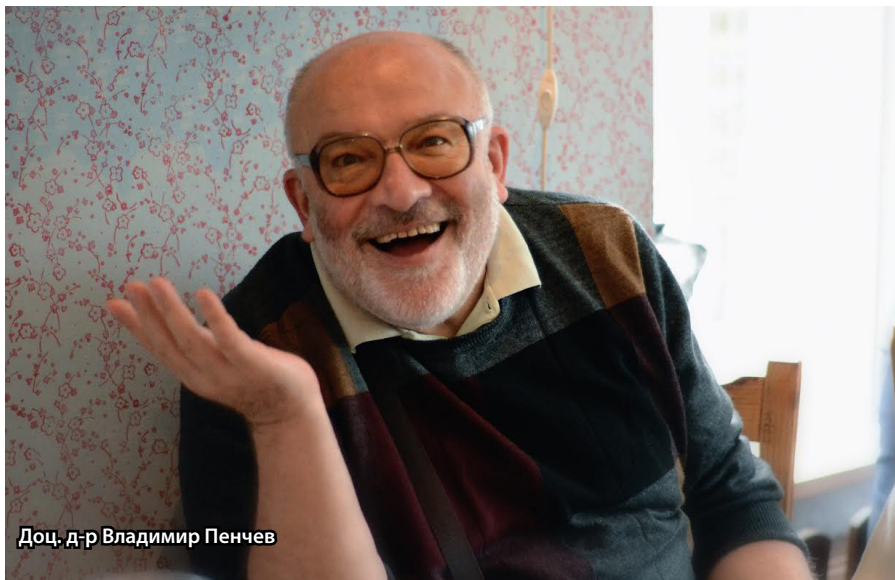
Ралица Денчева). В своята лекция насочи вниманието на слушателите към вътрешния свят на творците, опита се да го направи по-близък и разбираем. Линията Иван Вазов – Пенчо Славейков – Димчо Дебелянов – Пейо Яворов се оказа значима в търсене на загадъчното, неясното, емоционално-кризисното в живота на твореца. „Познатите“ места от конспекта по българска литература

придобиха нов смисъл и очарование за студентите, провокираха въпроси, създадоха територия за размисъл и задълбочено проучване.
Лекторът говори и за стратегията за създаване и издаване на учебници и учебни помагала, за необходимостта от нови подходи при поднасяне на информация. Сподели наблюдения за трудностите при издаване на чешка литература на български език.
Срещата провокира размисли и въпроси около динамиката на чешко-българските литературни взаимоотношения, породиха наблюдения за точки на пресичане и отдалечаване, за общи процеси и тенденции. Младите хора се оказаха изправени пред въпроси около културната политика, образователната стратегия, степента на подготвеност на обществото за среща с определени текстове, информираността на читателската аудитория.

Таня Янкова

Снимка: Таня Янкова

Посветен на книгите и хората

Доц. д-р Владимир Пенчев

В началото на тази наситена с метеорологични повратности 2017 година навърши своя зрял юбилей един почитан с постоянството и с неуморния си труд български бохемист – Владимир Пенчев.

Жанрът на поздравителната статия настойчиво притегля към полето на осведомителното клише за житието-битието на нашия венценосен херой и най-вече към наниз от стереотипизирани хвалебствия, а – както е известно от литературния опит на многострадалните прежни поколения експериментатори – срещу нормативността на текстовите формули трудно се рита. И все пак за нас ще бъде искрена радост да запознаем читателите на списание „Българи“ с личността и дейността на Владо Пенчев в противовес на жанровата традиция – ей така, по човешки, без излишни фалцети.

Владо Пенчев е на първо място фолклорист и бохемист – сиреч плодносно съчетава филологическата одареност на мисълта да прониква в тайнствата на словото и народо-ведския инстинкт на ревностния изследовател на бита, културата и старините на предците. При това той съвсем не е кабинетен учен. Пътят му на изследовател на неписаното словесно колективно творчество започва от сериозна теренна работа, събиране на песни, приказки, пословици, гатанки по много краища на България и главно – от хора, носещи

в себе си това наследство. Преминава през селекцията, анализа, осмислянето, тематичното и смисловото проблематизиране на събраното, архивирането му за други изследователи и издаването му за тясна и по-широка публика. И после отново. Става дума за човек, който приема делото на фолклориста като оброк, като апостолическа мисия, на която се посвещава изцяло – от задушевния разговор с хората, през ръкописните бележки или звукозаписите, до тяхното преписване и обработване като текст (на машина или в по-новите времена – на клавиатура), а накрая и до подреждането в предвиденото хранилище. И едва насетне – към сложното научно проучване на материала по кабинети, библиотеки, други архиви, където новите текстови единици влизат в досег със столетната мъдрост, натрупана по книгите от различни области на човешкото познание – фолклористика, етнография, културна антропология, митология, история, теология, философия, литература и теория на литературата, езикознание и т.н. Чак подир това „прецеждане“ през интердисциплинарната мрежа на дълбоко отложено знание идва публикацията на Владимир Пенчев – от скромна статия, зад която са скрити десетки, а понякога и стотици трудни дни на натрупан житейски и научен опит, та до солидната монография, побрала в себе си резултата

на многогодишен, задълбочен и разнороден труд по пътища, села, читалища, сборове, архиви, кабинети, книгохранилища...

Написахме всичко това, за да поясним още в началото, че Владимир Пенчев не е от породата на костюмирания учен с целулозен прах по маншетите, а кален в живата естествена среда на фолклорното слово мисионер.

Така се появява и естествената страст на Владо Пенчев към една всеобемаща научна област – етнологията, в която той става ученик и продължител на делото на големия български интелектуалец Тодор Иванов Живков.

Сложното преплитане на различни научни посоки и наслагване на разнородни научни области в зоната на етнологията я прави труднообяснима дори за близко запознатия с нея практик. Най-общо може да бъде представена като наука, занимаваща се с различните човешки общности. Не само с народностни общности, каквато е първата асоциация на аналитичния порив, дълбаещ в значението и произхода на думата (арменци, евреи, роми, албанци, лужици, русини и т.н.), но и с религиозни, социални, културни, политически, локални (жителите на даден регион, селище). С общности, събрали хора с еднаква съдба, професии или интереси – слепи хора, инвалиди, фенове на спортни клубове, филателисти, нумизмати, ловци, занаятчии, дисиденти, затворници, имигранти, малцинствени формации, клубове на пенсионери, на ветерани от войната, различни професионални сдружения, студентски и училищни групи, музикални почитатели на дадено направление, геймъри, както и привърженици на различни игри (включително и сценографски възпроизвеждащи реални ситуации) и т.н., и т.н.

Ако една съвременна максима твърди, че всеки човек има урок за преподаване, история за разказване и мечта за споделяне, то с много по-голяма сила това е валидно за хората, осъзнали се като членове на дадена общност. Всеотдайният

етнолог грижливо ги издирва (поединично или в някакво целокупие), разговаря с тях, анкетира ги, безпристрастно ги записва и изследва мисловните им нагласи, връзките им със света, самоопределението и себеосъзнаването им като определена група в дадена среда; записва и проучва фолклора им, спомените им, бита им, езика им, своеобразията на културната им система, ритуалите им, празниците им, окръжаващия ги предметен свят и какво ли още не. В допълнение към разностранната фокусация на тази многоаспектна дисциплина може да се допълни и това, че общността е твърде гъвкаво и вариативно понятие: тя може да е един народ, може да бъде и стотина преселници от една държава в друга, но може да се състои и само от двама души.

Лъкатушният научен път на Владо Пенчев започва от фолклористиката и се губи в необгледните хоризонти на етнологията, ала към цялата тази сложна плетеница от разнолики аспекти на изследване на човешката природа в инстинктите да се обособява в отделни формации и да създава субкултурни полета, неминуемо се примесва и бохемистиката. И така – вече не години, ами десетилетия наред Владимир Пенчев изучава живота, бита, религиозните нагласи, културната психология, ритуалната система и устното творчество на българи в Словакия и Чехия и на чехи и словаци в България. Това е най-представителното средоточие на неговите разнолики интереси и на него той посвещава както колосална енергия в неизброимите си пътувания и срещи, така и мравешки усърден труд в събирането, обработването и обобщаването на натрупаните материали. Но главното – не само като учен, а като човек и приятел с тези хора.

Едва сега след това пространно въведение в личността на Владимир Пенчев и научната дисциплина, на която той е обрекъл живота си, можем да изброим само някои от по-открояващите се биографични щрихи, както и от по-значимите му научни трудове, чиито дела и заглавия говорят сами за себе си.

Владимир Пенчев завършва чешка

филология през 1981 година. Две години по-късно след две специализации в Чехия той е проучвател в Института за фолклор на БАН. От 1989 до 1991 година е докторант в него и през 1992 година защитава дисертацията си на тема Българо-чешки фолклористични контакти през Възраждането (60-те и 70-те г. на XIX век). Четири години по-късно е доцент. От 2000 година е ръководител на секция „Славянски и балкански фолклор“ за цели 12 години, като тя междуременно се преобразува в секция „Сравнителни фолклористични изследвания“ през 2010 година. В периода 2010-2014 година е заместник-директор на института. Чете лекции като доцент в Софийския, Пловдивския и Югозападния университет, както и в Нов български университет. Води предмети като „Етнология“, „Етнология на славянството“, „Славянска етнична идентичност“, „Увод в славянската филология“, „Чешки исторически и културни реалии“, „Културна антропология на славяните“, „Странознание на Чехия“, „История и култура на Чехия“ и „Славянски фолклор“. През 90-те години и началото на новото хилядолетие участва в няколко международни проекта и сам е ръководител на някои от тях, като

всичките са свързани с България, Чехия и Словакия и миграционните процеси между трите държави: „Българи по чешките земи“, „Чехи в България – история и типология на една цивилизаторска роля“, „Етноложки аспекти на трансформацията на културите в Словакия и България“, „Етнокултурната идентичност на българи и чехи“, „Българи в Словакия – етнокултурни характеристики и взаимодействия“, „Етнокултурни характеристики на идентичността на българи и чехи. Взаимовлияния, взаимовръзки, взаимен интерес, взаимни стереотипи“, „Прояви на двойствена етнокултурна идентичност (Българо-словашки съпоставки)“, „Трансформации в рецепцията на традиционната култура, в миграционните движения и в битовата религиозност вследствие социалните и културните промени в България и Чехия в съвременната епоха“. Междуременно подготвя дипломанти (над 50) и докторанти (шестима) от български и от чешки университети, членува в различни научни и граждански сдружения (като се включва лично в основаването на някои от тях), а също и участва в няколко редколегии на чешки и словашки периодични издания. Изброителната статистическа ин-

Доц. Пенчев в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Доц. Владимир Пенчев със сина си Георги

формация трудно може да отрази в представата на любознателния читател дори скромна част от огромния труд, скрит зад схематиката на озаглавяването: пътувания, срещи, разговори, теренни изследвания, обобщаване на анкети и снемане на интервюта от звукозаписната лента в писмена форма; организиране на конференции, писане на статии и книги, представяния, денонощни бдения по библиотеките и задимените кабинети. И най-важното – живата по човешки проникваща в другия връзка между изследвателя и представителите на общността. Точно затова предпочетохме да представим юбилея не толкова в картотекиращата формула на жанра, а в човешкия, естествения план на споделяната мъка от усилието и осезаемата наслада от постигнатото. Едва за края оставихме кратката справка за основните трудове на Владо Пенчев, свързани с Чехия и Словакия, с пътя им към българското и с пътуването на българското към тях.

Снимки: личен архив на доц. д-р Владимир Пенчев

Още през 1994 година излиза неговата книга „Българо-чешки фолклористични контакти през Възраждането (60-те и 70-те г. на XIX в.)“, както и книгата Българи по чешките земи, в която е водещ съавтор. Две години по-късно Владимир Пенчев издава книга, в която представя погледа на българските възрожденски дейци в Чехия към нашата фолклорна съкровищница – „Царство на зашеметяващата красота. Български възрожденци в Чехия за нашия фолклор.“ През

2000 пражкото издателство Lidové poviny издава съвместната му книга с чешкия историк Ян Рихлик Dějiny Bulharska, на която своеобразен отговор е излязлата десет години по-късно и отново в съавторство с Ян Рихлик „История на Чехия“ в над хиляда страници. Представителната му книга, наситено съсредоточаваща най-съкровените му научни интереси, „Паралакс в огледалото, или за мигрантските общности в чуждоетнична среда (чехи и словаци в България, българи в Чехия)“ става достъпна за българските читатели през 2001 година. Отново в Прага под егидата на Факултета за хуманитарни изследвания на Карловия университет излиза през 2012 година монографията му Po serpentínách sebezpoznání a poznání toho druhého. Češi a Slováci v Bulharsku, Bulhaři v České republice. И най-сетне към настоящия момент Владимир Пенчев подготвя издаването на професорския си хабилитационен труд „Българските общности в Средна Европа. Формиране, битуване, идентичности“.

Но това е само избран преглед на заглавията, свързани с интереса на Владимир Пенчев към преливанията и смесванията на културни и психологически флуиди между трите народа – българи, словаци и чехи. Той е автор, съавтор, съставител на много други книги и сборници на различни фолклористични и етнологически теми; изследва и българската общност в Австрия; автор е над

200 статии и студии в научна периодика и тематични сборници в България, Македония, Сърбия, Словения, Словакия, Чехия, Полша, голяма част от които също с бохемистична и словакистична насоченост. Редно е само да споменем написаното от този неуморен труженик на научното поприще за село Войводово край Оряхово, съставено от чехи и словаци и открито от него и неговите колеги при теренни проучвания през осемдесетте години. Владимир Пенчев посвещава години наред да проучва този средноевропейски славянски остров в българското море, който по неповторим начин, сякаш недосегаем за времето, е съхранил като в хербарий бита, традициите, религиозните и фолклорните практики, занаятите, градоустройствените принципи на строителството, архитектурната самобитност, образователните методи, облеклото и предметния свят на тези преселници в България.

Както бе написано в самото начало – жанрът на подобен текст не може да избяга от задължителните условности на предполагаемото съдържание. Длъжни бяхме да споменем най-представителните дейности и книги на Владо Пенчев, за да запознаем читателите поне частично с многоизмерната му същност и всеотдайната, трескава, неуморна научна работа в полетата на фолклористиката, етнологията, културната антропология, филологията. Но най-важното остава все пак това, че в началото на тази година навърши своите 60 почтени години един учен, един човек с усет към другите, един верен приятел на Чехия и Словакия, на своя народ и на нещата, човеколюбиво дело на предците.

Да ни е жив и здрав Владо Пенчев и нека още много юбилеи да радват и него, пък и нас – от страниците на списание „Българи“, от лъчистите тротоари на Прага и Братислава, от сънните им библиотеки и от звънките им кръчмички! Наздраве, Владо, пък добър път и насетне!

Богдан Дичев

Накратко

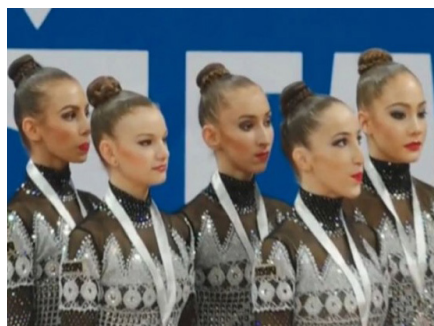
На 21 февруари 2017 г. на тържествена церемония в централата на ЮНЕСКО в Париж Копривщица получи сертификата за вписване в регистъра на ЮНЕСКО за най-добри практики на световното нематериално културно наследство. Той бе връчен от Генералния директор на ЮНЕСКО Ирина Бокова на кмета на гр. Копривщица Генчо Герданов. „Съборът в Копривщица е петият елемент, включен в списъка на ЮНЕСКО за опазване на нематериалното културно наследство - след Чипровските килими, Бистришките баби, Нестинарството и обичая Сурва“, каза Ирина Бокова.

България е на 109-то място от общо 180 държави в годишния рейтинг „Репортери без граници“ за свободата на словото. На първо място са Норвегия, Швеция и Финландия, а на последно - Туркменистан, Еритрея и Северна Корея. В категорията „Лошо състояние“ със свободата на медиите в Европа освен България са още Македония (111), Русия (148) и Турция (155). Източник - БГНЕС.

Хора от цял свят ще могат да се разхождат виртуално в 9 тракийски гробници от Долината на тракийските царе край Казанлък, в Музея на розата, в Трезора на ИМ „Искра“ и да разглеждат виртуални 3D модели на над 1200 експоната от музея. Проектът на ИМ „Искра“ е на стойност 187 хил. евро и е безвъзмездно финансиран по програма „Културно наследство и съвременни изкуства“ на Министерството на културата с подкрепата на средства от съвместен европейски фонд между България, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия. Виртуалните разходки из съкровищата на траките ще са достъпни на kazanlakmuseum.com.

Велико Търново получи статут на Европейски фестивален град, а два от международните фестивали, които се провеждат ежегодно в него, са сред най-добрите в Европа. В престижната класация на Стария континент попадат Летният оперен фестивал „Сцена на вековете“ и

Летният фестивал за класическа камерна музика „Arbanassi summer music“. Старата българска столица е за втори път сред призборите.

Успешен дебют за новия Ансамбъл по художествена гимнастика на България. Момичетата спечелиха златните медали в многобоя от първата Световна купа в Пезаро (Италия) и се завърнаха със седем медала от Световната купа в Ташкент. Още седем медала, злато и в индивидуалната надпревара, и при ансамблите, това е равностметката от завършилата в края на април в Баку Световна купа. Старши треньор на Ансамбъла е Весела Димитрова.

Ина Вълчанова спечели Наградата за литература на Европейския съюз за 2017 г. с романа си „Остров Крах“. Носители на Наградата за литература на Европейския съюз за 2017 г. са общо 12 автори от цяла Европа. Всеки от 12-те победители получава парична награда от 5 000 евро. Призът им осигурява по-голяма международна популярност - вкл. и на големите панаири на книгата в Европа. Сред номинираните български творби бяха и романите „Кротките“ на Ангел Игов и „Софийски дует“ на Иван Димитров, както и сборникът с разкази „Любов, подслон, храна и вода“ на Николай Фенерски.

Филмът на Стефан Командарев „Посоки“ е селектиран за официалната програма на фестивала в Кан. Филмът участва в конкурсната програма „Особен поглед“. Действието в „Посоки“ се развива в рамките на едно денонощие в София и разказва историите на шест таксиметрови

шофьори. Сценаристи на филма са Симеон Венциславов и Стефан Командарев.

Най-голямата в Европа онлайн платформа за изучаване на космоса е създадена от българи - <https://www.spaceedu.net/>. Обучението е бесплатно. Платформата е достъпна на български и английски език и предлага 350 лекции от представители на НАСА, Европейската косми-

ческа агенция, руската и японската космически програми, водещи университети, участник в мисията MAPS 500, бизнесмени. Основател на „Спейс челинджис“ е Райчо Райчев.

Късометражният анимационен филм „Сляпата Вайша“ на Теодор Ушев, Георги Господинов и Никола Груев-Котарашки стигна до номинация за наградите „Оскар“ в категорията за късометражен анимационен филм. Анимационният филм е създаден по едноименния разказ на Георги Господинов от сборника му „И други истории“ („Жанет 45“). Разказва за едно момиче, което с лявото си око вижда миналото, а с дясното – бъдещето и не може да живее в настоящето. Филмът е продуциран от Марк Бертран за Националния филмов борд на Канада с участието на ARTE France.

Участието на българи в Пражкото въстание

През 1945 г. за свободата на Прага загиват десетки българи

Паметникът на загиналите в Пражкото въстание българи - Олшански гробища

Всяка година в началото на май в Прага се отбелязва поредната годишнина от Пражкото въстание. То избухва на 5 май 1945 г. В него за свободата на Прага дават живота си 2 898 граждани, между които и българи.

В памет на жертвите на Втората световна война в Олшанските гробища е изграден Мемориален комплекс. Там ежегодно протича церемония по поднасяне на венци в памет на загиналите, в която участват представители на чешкото правителство, представители на дипломатическия корпус в Прага, ветерани и много граждани.

Полагат се тържествено венци от българска и чешка страна и пред паметника на загиналите българи. До паметника на падналите за свободата на Прага наши сънародници в Олшанското гробище са поставени паметни плочи с имената на 25 български граждани. В Прага-Хухле има паметник на загиналите, на който фигурират имената на трима убити българи. Паметник е поставен и в Прага 4 - Кърч, където немските окупанти застрелват 4 българи и изгарят жива една българка. В Прага

8 - Кобилиси в общ гроб с много други убити е погребан един български въстаник.

По думите на Трифон Марков и Георги Гигимов Пражкия комитет на Националния фронт назначава след въстанието комисия начело с Никола Панев, която да установи имената на българите, загинали за свободата на Прага. Точният брой на убитите българи – участници в Пражкото въстание обаче не е известен. Знае се, че са загинали цивилни български граждани, които са взели пряко участие във въстанието. За един от убитите има сведения, че е бил старшина. 11 от загиналите българи са от Великотърновска област, 9 – от Русенска, по един от Търговишко, Горнооряховско, Перушица, Саранбей (днес Септември). За някои от убитите няма данни къде са родени.

Сведения за участието на българите в Пражкото въстание черпим от спомените на преки участници в майските събития през 1945 г.

- Трифон Марков, Георги Гигимов, инж. Никола Панев, Георги Шишков, Дончо Пенев, Иван Карлев, Георги Митев и др., както и от паметниците,

паметните плочи и мемориалните комплекси, изградени на днешната територия на град Прага и от Регистъра на военните гробове в Чехия, който води Министерството на отбраната на Чешката република. По време на Пражкото въстание български градинари, инженери, студенти са участвали в изграждането на барикади, взривяването на мостове, отбраняването на пражкото радио рамо до рамо с чешките въстаници. Някои от градинарите са укривали в бордеите си (дървени бараки в градините) въстаници и избягали концлагеристи. Под щайгите със зарзават те също пренасяли оръжие. Георги Митев си спомня: „Полученото оръжие слагахме в касетки, които поставяхме в каруца, а върху тях нареждахме щайги със зарзават.“

Никола Панев, който работи в Радотин в градината на Димитър Павлов, разказва, че в нея се укриват нелегални – българи, чехи, поляци, избягали концлагеристи.

Между българските жертви в Пражкото въстание има и две жени. За едната – Алетмия Хохолер – липсват точни сведения. Другата загинала е

Мария Георгиева Караиванова от с. Драганово, Великотърновско. Немците я поливат с бензин и я запалват жива. Мария умира в адски мъки на 7 май 1945 г. Преди това вижда разстрела на 16-годишния си син Димитър.

По време на Пражкото въстание българите се сражават рамо до рамо с чехите

*„През цялото време на Пражкото въстание на ревера си носех българския триколюр. Ако падна – мислех – поне да знаят, че съм българин.“
(Дончо Пенев, участник във въстанието)*

Първите размирици в Прага започват още на 4 май, когато гражданите развяват чехословашки знамена и започват да свалят немските надписи и символи от сградите. По улиците звучат чешки патриотични песни. Немските войски от „Център“ са наясно, че са изгубили войната, но искат да потушат Пражкото въстание, надявайки се да попаднат в американски, а не в съветски плен. Те изпращат бронирани танкове и многобройна войска, с помощта на която да пометат размириците. За разлика от немците, въстаниците не са добре въоръжени и не са обучени. Много от тях са цивилни граждани. В тяхна помощ се включват части от Руската освободителна армия на ген. Власов - т.нар. Власовци. На 5 май в 12:33 по градското радио от нелегалния Чешки национален съвет, чийто председател е проф. Алберт Пражак, обявяват края на протектората на Чехия и Моравия. На немците е поставен ултиматум за

безусловна капитулация. По-късно от ЧНС призовават гражданите на помощ, тъй като немски военни части се отправят към радиото. На призива се отзовават много хора, сред които и десетки българи. След като вечерта на 5 май ЧНС издава нареждане да се издигат барикади, започва изграждането им в цяла Прага. Изградени са над 2000 барикади.

„Първите сражения между въстаници и хитлеристи започнаха около Радио Прага, където въстаниците бяха барикадирани едно скривалище и инсталираната в него радиопредавателна станция. По улиците край радиото се разразиха кървави боеве. Немците започнаха да се съсредоточават от краищата на Прага към центъра на града,“ спомня си инж. Георги Шишков.

В боя за радиото между 5 и 9 май падат над 170 души. На 7 май близо до радиото загива и Къньо Петров Кънев от Перушица.

На барикадите в Прага – Панкрац, където се демонтират релсите, участват заедно с чехите и българите Иван Кръстев Краев, Стоян Радев Ангелов и Тодор Недялков Чобанов от с. Бистренци, Русенско. Там пада убит Стоян Радев Ангелов.

В кв. „Жижков“ до училището „На Пражаче“ се сражава Георги Гигимов, в кв. „Нусле“ в улицата „На Йезерце“ и в кв. „Вършовице“ - Трифон Марков. По спомените на Трифон Марков хитлеристките части, настанени в Прага 14, напредват към площада пред Съда, като използват за прикритие пред танковете си жени, деца, старци. Спрени са от въстаниците в „Нусле“. Отстъпвайки, немците избиват всички граждани, които видят по пътя си.

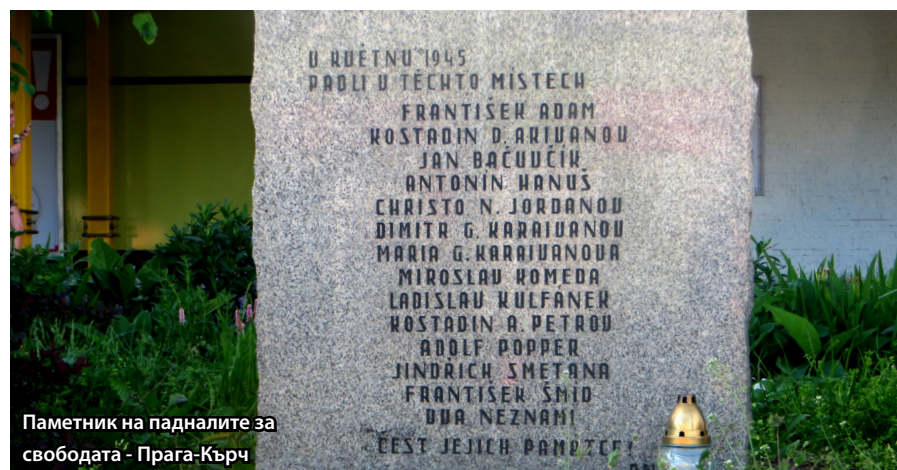
По това време инж. Георги Шишков е в Прага – Смихов. Възложено му е да ръководи изграждането на две барикади.

„Аз се присъединих към въстаническата група в кв. „Смихов“, където ми бе възложено като инженер да ръководя изграждането на две барикади на улица „На Сантошце“. Въпреки постоянното ромолене на дъжда тази вечер, ние успяхме да издигнем една барикада на долния край на улицата – на ъгъла между училището и малката църква. Като материал за барикадата използвахме дъски, греди, изкъртени павета от улицата, коли и други едри предмети, кой каквото можа да изнесе от къщи. И така широката около 15 метра улица бе преградена с барикада от един и половина до два метра височина. На другия край на улицата, откъдето започва стълбище – другата група изкопа голяма противотанкова яма, добре замаскирана“, спомня си инж. Георги Шишков.“

На 7 май в Мала Хухле връхлетяват идващите от Збраслав хитлеристи. Втурват се в зеленчуковата градина на Съби Мутафов. В нея са се укривали избягали от канцлагерите три руски войници. Двама от тях заминават, но третият остава и се укрива. Всички работници на Съби били в колибата, когато немците пристигат. Когато сутринта Съби отива в градината си, я намира пълна с трупове. Там загиват Аврам Герджиков, Велико Тошев, Крум Дамянов, Гриню Николов, Никола Чеснаров.

Във Велка Хухле в дъсчена барака в градината на Христо Тодоров Стойков са скрити двама българи – Илия Любенов Попов и Марин Димитров Вангелов. Хитлеристки танк преминава през бараката. Двамата започват да се отбраняват и да стрелят. Есесовците ги извеждат и ги застрелват в канавката.

Бахчованският бордей на Стоян Николов Суванджиев от с. Драганово се намира в Кобилиси. На 5 май той, заедно с други граждани, отива да вземе оръжие, което се раздавало на въстаниците на стадион „Адмира“. На шосето под „Височани“ гражданите правят противотанкови ями, изграждат се укрепления. Стоян е с тях, но вечерта не се прибира. Хитлеристите блокират квартала, залавят много

Паметник на падналите за свободата - Прага-Кърч

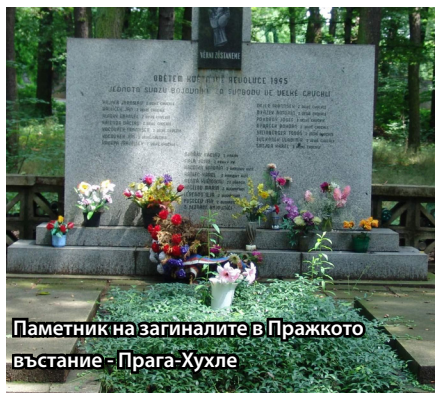
Снимки: Мария Захариева

въстаници, откарват задържаните, между които е и Стоян, на немското стрелбище, и ги разстрелват. До гимназията „На Пражатце“ в квартал „Жижков“ немските войници хващат и убиват около 30 души, между които и Нако Боцев Накров от с. Церовец, Георги Петров Черкезов от с. Бистренци, Петър Кръстев Петров от с. Пет кладенци. Всички те, заедно с Георги Георгиев Боцев, са разстреляни на поляната над училището. В кв. „Кърч“ по това време се намира д-р Димитър Керемедчиев. Той не разполага с превързочни материали, но помага с каквото може на ранените.

Също в Прага - Кърч при ул. „На Ришанце“ се крият в бараката на зеленчуковата градина на Георги Караиванов няколко души. Там немците намират скрито оръжие. Извеждат от бордея Христо Йорданов Недев от Нова Върбовка, Великотърновско, Костадин Атанасов Петров от Сливовица, Горнооряховско, Костадин Димов Акиванов и 16-годишния Димитър Георгиев Караиванов от Драганово и ги застрелват. Майката на Димитър - Мария Георгиева Караиванова започва да крещи от ужас, като вижда подкосен собствения си син и другите трима българи. Озверелите немци я завиват в рогозка, заливат я с бензин и я запалват. Тя изгаря жива в страшни мъки.

При моста на река Бироунка въстаниците строят барикади и подготвят минирането на моста. Сред тях са Георги Петров Митов и Илия Климентов Попов от с. Пиперково, Русенско. Дватамата подготвят за взривяване моста, по който е пътят на немските войски от Збраслав за Прага. Взривът обаче е овлажен от дъжда и не избухва. Немците настъпват със седем танка, стрелят по недобре въоръжените, събрани набързо въстаници. Там пада убит Илия Климентов. Вражески куршум го пронизва в челото. При моста на река Бироунка за свободата на Прага дават живота си общо 58 мъже и жени.

Група чехи и българи от Радотин и Лаховице строят барикади по главното шосе, което води до Прага. Между тях е и Никола Панев: „На това шосе пред моста на река Бироунка издигнахме голяма барикада,

Паметник на загиналите в Пражкото въстание - Прага-Хухле

построихме я от павеата, които изкъртихме от настилката на шосето, и върху тях сложихме големи макари с кабели(...)

Построихме по шосето високи и широки барикади, но немците дойдоха със силно въоръжени части и започнаха да ни обстрелват с картечници и автомати. Задържахме ги известно време, а след това бяхме принудени да се оттеглим. Пръснахме се из горите, където останахме три денонощия...“ Никола Панев си спомня, че в Лаховице е разкъсан от вражеска бомба Трифон Терентиев. Друг българин - Дончо Димитров Пенев участва в бойна група в Прага-Лаховице. Тя се слива заедно с още няколко групи в отряда „Бърди Р-37.“ Членовете му минират мостове на ж.п. линии, участват в превземането на немската казарма в кв. „Браник“. Дончо Димитров Пенев (наричали го Тонда) е свързка; той предава нареждания и дава сведения за положението по барикадите. Ранен е в крака при „Браник“, но продължава да се сражава.

„Най-тежки моменти по време на въстанието в Прага изживяхме в кв. „Браник“, на 8-ми вечерта, когато пред нас се показва танкова колона от Бенешов. Пред себе си германците караха цивилни мъже, жени и деца. Как да стреляме? Но и те не можеха да преминат барикадата“, спомня си Дончо Пенев.

Той участва и в боевете на Старомнесткия площад: „Тежък момент изпитахме и на старинния площад. Седемте танка, минали по моста при Лаховице, пристигнаха. Трябваше да се запази „раднице“ - народният съвет. Два танка бяха разбити. Останалите пет отстъпиха и в Радотин бяха разбити, а войниците - пленени. До

Збраслав бе образуван военнопленнически лагер. Жителите от Лаховице бяха познали и командира на тези 7 танка и го изискаха пред народния съд. Присъдата бе смъртна и тя бе изпълнена веднага на същото място, където той в Лаховице беше безчинствал и убивал.“ На 11 май Дончо Пенев се покланя в Лаховице пред общия гроб, в който лежи тялото на неговия добър познат Илия Попов. На 6 май американците са в Пилзен, но на 7 май армията преустановява движението си, защото границата между американската и руската зона в Чехия е договорена преди това между американското и съветското главно командване.

В ранните часове на 9 май съветските войски влизат в Прага. От север идва Първи украински фронт, от изток - Втори и Четвърти украински фронт. Немската армия е напуснала града. Съветската армия е приветствана като освободителка. Боевете с отстъпващите немски военни части обаче продължават. Над Прага изгрява мечтаната свобода, но градът е силно разрушен след въстанието. Гражданите се включват в почистването му от барикадите и развалините. Между тях има и българи. Дончо Пенев участва в почистване на горите между Модржани и Точна от отстъпващите немци, както и в предаването на пленените немци на Съветската армия. Има и много затрупани под развалините хора. Един от въстаниците - Иван Карлев спасява 4 души под развалините в Панкрац.

Какво е накарало десетки българи да се борят по време на Пражкото въстание по барикадите рамо до рамо с чешките граждани, да пренасят оръжие, да укриват нелегални и да рискуват живота си? На този въпрос е трудно да се отговори еднозначно. Безспорно основната сила, която е подтиквала нашите сънародници да вземат активно участие във въстанието, е същата, която е тласкала и чехите към барикадите. Жаждата за свобода и независимост. Поклон пред паметта на загиналите!

Мария Захариева

In Memoriam Цветан Тодоров

Аз съм излязъл от България, но България не може да излезе от мен

На 7 февруари 2017 г. на 77-годишна възраст в Париж почина Цветан Тодоров – един от най-големите съвременни литературни теоретици, известен в цял свят философ, лингвист и хуманитарист.

Роден е на 1 март 1939 в София. Баща му Тодор Тодоров (с псевдоним Тодор Боров) чете лекции по библиотекознание в Софийския университет, директор е на Българския библиографски институт и на Народната библиотека. Дядо му по майчина линия е общественикът и публицистът Иван Пеев-Плачков – секретар на Българското книжовно дружество (днес БАН), дългогодишен главен редактор на в. „Мир“, министър на народното просвещение. Братът на Цветан е акад. Иван Тодоров – известен физик.

Цветан Тодоров завършва гимназия в София, а след това Българска филология в Софийския университет „Свети Климент Охридски“ през 1961 г. Назначен е за учител във варненското с. Дългопол.

През 1963 г. заминава за Париж като стипендиант, където учи езиковедие и литературознание. Три години по-късно защитава докторска дисертация на тема „Литература и означаване“ под ръководството на Ролан Барт. През 60-те и 70-те години има решаваща роля за утвърждаването на литературознанието като наука. Съвместно с Жерар Женет, виден представител на френския структурализъм, основават през 1970 г. списание *Roétique*.

През 1973 г. получава френско гражданство.

От 1987 г. ръководи Центъра за изследване на изкуствата и езиците към Френския национален център за научни изследвания, където работи от 1968 г. Цветан Тодоров има три деца.

Първата му жена - Мартине ван Вьоркенс, е учен. С нея осиновяват Борис. Втората му съпруга е канадската писателка Нанси Хюстън, с която има 2 деца - Лея и Саша.

Първото завръщане на Цветан Тодоров в България е на Първия конгрес

по българистика в София през 1981 г. През 1988 г. той става почетен доктор е на Софийския университет. Цветан Тодоров е носител на Европейската награда за есеистика на името на Шарл Вейон (1998). Наградата на Принца на Астурия за обществени науки за 2008 г. получава заради личен принос в „развитието на демокрацията, разбирателството между културите и отпечатъка, който оставя насилието върху колективната памет“. По искане на писателя по време на церемонията са издигнати българското и френското знаме.

В началото на творческия си път Цветан Тодоров се интересува предимно от теория на литературата. След 1990 г. в книгата си „Завладяването на Америка. Въпросът за Другия“ поставя въпроса за сблъсъка между културите и за колониализма като форма на насилие. Трудовете му са в сферата на критиката, философията, изкуството, политиката и литературата. Централна тема в тях през последните десетилетия е разобличаването на тоталитаризма. Цветан Тодоров разглежда въпросите за колективната памет, емиграцията, илюзиите на съвременните демокрации и защитава идеите на хуманизма.

Издава 43 книги на френски. Трудовете му са преведени на 25 езика. Самият Цветан Тодоров се самоопределя като българин и французин,

защото прекарва първите 23 години от живота си в България и 54 г. във Франция.

В интервю за в. „Стандарт“ казва: „Интелектуалният ми труд е почти изцяло на френски. Но съм много повлиян от детството си, от първите двайсет години и поради това никога няма да се дистанцирам напълно от България. Формирали сме се в една страна и сме оформили възгледите си по определен начин, а после се преместваме да живеем в друга и се налага да се адаптираме към различния живот. Подобен тип хора нямат единствена личност, а представляват преминаване от едно състояние в друго. За да ме разберат, казвам, че аз съм излязъл от България, но България не може да излезе от мен.“

Последно се връща в Родината си през септември 2014 г. Тогава представя във Френския културен институт в София книгата си „Недовършената градина“ и участва в кръгла маса на тема „Бъдещето на демокрацията в Европа“.

Мария Захариева

Снимки: архив

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Почтенските услуги поема сдружение „Възраждане“.
Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **1962160309/0800** или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail balgari@atlas.cz

За контакти: o.s. Vazraždane Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 Тел.: +420 777 196 322 balgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Български брой 1 /2017

Издател: Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2

Адрес на редакцията: Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

Главен редактор: Мария Захаријева

Редакционен екип: д-р Красимира Мархолева, Васил Самоковлиев

Сътрудници: Снежана Таскова, Пламен Тотев, д-р Тая Янкова, Стефан Кисьов, Даниела Горчева, Таяна Борисова, Минка Атанасова, Борислав Гърдев, Богдан Дичев, Раиса Андонова-Щурм, Златна Костова, Румяна Кирилова

Дизайн: Станил Станчев

Година 16, брой 1/2017

e-mail: balgari@atlas.cz
www.bulgari.eu

Печат: Tiskárna Libertas, a.s.
Дадено за печат: 15. 5. 2017

Цена: 30 крони
Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопиран или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Balgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 1/2017

Adresa redakce a tel. spojení: Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.bulgari.eu

Ročník XV

Periodicita: 6

Náklad: 600 výtisků

Místo vydávání: Praha

Číslo vydání: 1/2017

Den vydání: 19.5. 2017

Evidenční číslo: MK ČR 13282

Vydavatel: Vazraždane, Vocelova 3
120 00 Praha 2, IČO 26544229

„Българи“, списание за българите в Чехия

„Възраждане“ „Българи“ Абонамент Фото галерия Връзки

Списание „Българи“ 2015, брой 5-6

Разгледай списанието по рубрики - Съдържание:

- Българската общност**
  - Музикален празник в Рудолфинум
  - Срещи с Елена Радичева I Коледа в Неделното училище в Бъффо
  - Коледа в училище - Възраждане
  - VII-Вълшебна Коледа в училище
  - Адвентен концерт в зала „Мартину“
  - „Съединението прави силата“
  - Симон Симонов – един достоен българин
  - Ансамбъл „Пирин“
- Годишнини**
  - Връщането на Южна Добружа на България
  - Говори Кьосиванов
  - Забравеният подвиг на българските прависти
- Пътешествия и разходки**
  - Разходка в парка Прухонце
  - Музеят за история на изкуството във Виена
  - Киото – културната столица на Япония
  - Хирошима – градът-феникс
- Култура**
  - Асен Блатенки: Аз съм един щастлив човек!
  - Писмо до Юнеско от Прага
  - Стоянка Мутафова
  - Прозорещ към душата на художничката Мила Милчева
  - Български работи
  - Кристина Мирева – поезия
  - Фолклорът е във всеки българин
  - Чудеса без начало и без край
  - Софийският международен конкурс „Лирични гласове“
  - За един неочакван въпрос
  - Пловдив – европейска столица на културата 2019 г.
- Българо-чешки връзки**
  - Как се пише и превежда постмодерен роман

Посетете интернет страницата на гражданско сдружение „Възраждане“ и на списание „Българи“ www.bulgari.eu Facebook: [Balgari Vazrazhdane](https://www.facebook.com/Balgari.Vazrazhdane)

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

БСО „Д-р Петър Берон“

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ
ПРАГА

НАЧАЛО НОВИНИ ПРИЕМ ИСТОРИЯ ГАЛЕРИЯ ЗА УЧИЛИЩЕТО КОНТАКТИ ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ

www.bgschool.eu

Танцов състав „Пирин“

Честване на празника на светите равноапостоли Кирил и Методий
13 май 2017 г., Микулчице, Южна Моравия

Снимки: Здравка Славова и Мария Захариева

Съботно-неделно училище „Възраждане“

Голямо българско семейство в центъра на Прага

Прием на деца и ученици за новата 2016/2017 учебна година:

- детска градина и предучилищна група,
- начален етап,
- вокално-танцова група „Орфей“.

Контакти: bagari@atlas.cz, 777 196 322

Адрес: Дом на националните общности „Воцелова“ 3, Прага 2

Спирка на метро и трамвай: I. P. Pavlova

